

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

JANA VAUPOTIČ

**Bralna značka in obvezno domače branje ter šolski
spis/esej pri osnovnošolcih in srednješolcih**

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Urška Perenič

Univerzitetni študijski program prve stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2019

Zahvala

»Sreča je srečati prave ljudi, ki v tebi pustijo dobre sledi.«

Ta diplomatska naloga je posvečena "pravim" ljudem. Družini, ki mi nenehno stoji ob strani in verjame vame bolj, kot sama verjamem vase; pravim prijateljem, ki me imajo radi tako, kot sem in zaradi katerih sem taka, kot sem; predvsem pa vsem ljudem, ki so v meni pustili samo dobre sledi. Nastala je iz ljubezni do slovenskega jezika, književnosti in zaradi ljudi, ko so to ljubezen v meni vzbudili.

(Tone Pavček)

»Vsaka resnica ima štiri vogale: kot učitelj vam pomagam podpreti enega, druge tri morate podpreti sami.«

(Konfucij)

Čeprav je bila mestoma moja naloga zahtevna in nisem vedela, kako nadaljevati, sem se zmeraj lahko zanesla na svojo mentorico. Hvala, izr. prof. dr. Urška Perenič, da ste si zmeraj vzeli čas in mi z nasveti ter konstruktivno kritiko pomagali pri nastajanju diplomske naloge.

Iskrena hvala tudi profesorici Mariji Holc (Gimnazija Ptuj) in učiteljici Mateji Krajnc (Osnovna šola Videm pri Ptuj), ki sta mi nesebično pomagali pri izvedbi anketnih vprašalnikov.

Vsem se iz srca zahvaljujem.

IZVLEČEK

Bralna značka in obvezno domače branje ter šolski spis/esej pri osnovnošolcih in srednješolcih

V diplomski nalogi se bom ukvarjala z morebitnimi medsebojnimi vplivi med obveznim in izbirnim branjem ter pisanjem šolskih spisov oz. esejev. Zanima me, ali količina prebranega gradiva (literarnih del, ki jih osnovnošolci in dijaki preberejo za domače branje oz. bralno značko) vpliva na pisanje šolskega eseja/spisa in ali preizkušenci dejansko preberejo predpisano čtivo ali berejo predvsem povzetke, obnove literarnih del in tudi literarnovedne študije. V zvezi s šolsko nalogo me bo zanimala predvsem uspešnost učencev in dijakov pri pisanju (ocena, s katero je po navadi ocenjen posameznikov šolski esej oz. spis) in vrste napak (slovnične, pravopisne (jezikovna pravilnost), slogovne, zgradbene), ki jih učenci in dijaki v njih največkrat naredijo, oz. napake, ki jih profesorji/-ice in učitelji/-ice največkrat popravijo. Vsebino esejev/spisov je težje ocenjevati oz. preverjati, zato sem se odločila, da preverim njihove bralne navade (koliko knjig morajo prebrati v enem šolskem letu, kje se seznanijo z vsebino literarnega dela, ki ga obravnavajo pri domačem branju, ali opravljajo tudi bralno značko - velja samo za osnovnošolce). To temo sem si izbrala predvsem zato, ker me zanima vpliv branja na posameznika in sploh njegovih razsežnosti na človeško življenje.

Ključne besede: empirična literarna veda/znanost (ELV/ELZ), branje, pisanje, domače branje, bralna značka, anketni vprašalnik, intervju

Kazalo vsebine

IZVLEČEK	3
1 UVOD	5
1.1 PROCES BRANJA	6
1.2 VPLIV RAZLIČNIH MEDIJEV NA BRANJE.....	7
1.3 LITERATURA, OTROCI IN MLADOSTNIKI	9
2 PREGLED DOSEDANJIH, SORODNIH RAZISKAV	10
2.1 UPORABLJENE METODE, VZOREC IN GRADIVO	10
3 BRANJE IN PISANJE: EMPIRIČNI PREIZKUS	13
3.1 POPRAVKI OZ. NAPAKE V ŠOLSKIH NALOGAH	13
4 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	15
4.1 ANKETNI VPRAŠALNIK.....	15
4.1.1 INTERES ZA BRANJE	15
4.1.2 NAPAKE OZ. POPRAVKI V ŠOLSKIH NALOGAH	17
4.1.3 POVPREČNE OCENE ŠOLSKIH NALOG.....	20
4.1.4 PREBRANA LITERARNA DELA V ENEM ŠOLSLEM LETU.....	21
4.1.5 BRANJE ZA BRALNO ZNAČKO.....	22
4.1.6 DOMAČE BRANJE.....	23
4.2 INTERVJUJA S PROFESORICO IN UČITELJICO	28
4.2.1 INTERVJU S PROFESORICO.....	28
4.2.2 INTERVJU Z UČITELJICO	29
4.2.3 LITERARNO DELO KOT TEMA ZA ŠOLSKI ESEJ	29
5 ZAKLJUČEK	31
6 VIRI IN LITERATURA	33
6.1 LITERATURA.....	33
6.2 VIRI.....	34
7 PRILOGE	35
Priloga 1	35
Priloga 2	39
Priloga 3	44
Priloga 4	46
Priloga 5	48
Priloga 6	50

1 UVOD

V nalogi me zanimajo povezave med branjem literarnih del in pisanjem šolskih spisov oz. esejev. Tudi zato, ker se v bodoče vidim v vlogi učiteljice oz. profesorice in bi mi tako pridobljena spoznanja lahko koristila. Natančneje, odločila sem se po empirični poti preveriti možne povezave med obveznim in izbirnim branjem ter pisanjem šolskih nalog (spisov v osnovni šoli in esejev v srednji šoli oz. gimnaziji). Za ta namen sem sestavila anketni vprašalnik, katerega namen je bil pridobiti čim bolj relevantne podatke, ki bi pomagali odgovoriti na zastavljeno vprašanje. Raziskavo sem izvedla v 9. razredu osnovne šole in 4. letniku gimnazije, kar pomeni, da so preizkušenci stari med 14 in 19 let.

Na začetku bom najprej poskušala opredeliti pojem branja. Gre za zapleten proces, s katerim se ukvarjajo na več področjih, od psihologije, pedagogike, jezikoslovja, literarne vede, nevrologije. Branje oz. njegovi načini se spreminjajo tudi pod vplivom novih medijev oz. tehnologij. Osrednji del naloge je razen raziskovalnemu vprašanju posvečen predstavitvi anketnih vprašalnikov in njihovi analizi; opravila sem tudi intervjuja.

Dalai Lama je zapisal: »Pomembno je, da pri izobrazbi otrokovega uma ne pozabimo na izobrazbo otrokovega srca.« (Jordan) Izobrazba otrokovega srca je nekaj, na kar pedagoški delavci na različnih stopnjah izobraževanja ne bi smeli pozabiti. Zato naj bo moja raziskava proučevanje t. i. otrokovega uma, njegovih dosežkov in navad, v praksi pa naj bo naš namen (tudi) vzgoja srca.

1.1 PROCES BRANJA

Ena izmed vodilnih slovenskih raziskovalk na področju (literarnega) branja, anglistka in literarna zgodovinarica Meta Grosman, v članku Zakaj zapovedovanje branja ne prepriča učencev (2008, 58–59) proces branja opiše tako:

Danes poznamo že toliko nadržnosti o procesih branja, da strokovnjaki branje opisujejo kot najbolj zapleteno obliko človekovega obnašanja. Že na fiziološki ravni razbiranja zapletenega razporeda delcev črt in kroga, ki sestavljajo vse črke in pisave, prihaja do velikih razlik med bralci tako pri premikih očesa, ko oko v gibanju ne razbira grafičnih podatkov, kot pri fiksacijah, ko se ustavi in najbolj natančno razbira črke oz. besedo v središču in manj natančno dele besed oz. vrstice levo in desno od središča fiksacije. Na avtomatizacijo in hiter potek tega procesa bistveno vpliva neposredno prepoznavanje besed, zato se ob večjem številu neznanih besed zmanjšata hitrost razbiranja besed v minuti in tudi razumevanje besedila. Še bolj je branje zapleteno na nevro-psihološki ravni, na kateri strokovnjaki bralno razumevanje opisujejo kot tvorjenje mentalnih predstav o besedilu. Bralčeve mentalne predstave so rezultat bralčevega dejavnega sodelovanja (interakcije) z besedilom, pri njihovem tvorjenju bralec ves čas uporablja svoje predznanje in osebne izkušnje, in te osebne predstave so glavni predmet pogovora o besedilu. V njih so nerazločljivo prepletene besedilne sestavine in bralčev lastni prispevek, ki temelji na njegovih izkušnjah in znanju, pojavne oblike mentalnih predstav o besedilih zaradi te zapletene subjektivne sestavljenosti ostajajo še nerazrešena uganka, vemo namreč tudi, da se s poskusi ubeseditve pri pogovoru spreminjajo. Različna besedila terjajo različne oblike bralčeve interakcije, vsa besedila pa za opomenjanje/osmišljanje besedila terjajo dejavno sodelovanje in za to potreben napor, za katerega je potrebna zadostna motivacija (Grosman 2008: 58–59).

Preučevalce branja, laično rečeno, zanima, kaj se pravzaprav dogaja v bralčevi glavi, na kakšen način bralci razumejo, si zapomnijo prebrano, kako na to vplivajo njihovi »horizonti pričakovanju« (pojem H. R. Jaussa). Tako so nastali različni bralni modeli, ki poskušajo pojasniti potek bralnih procesov v možganih, njihovo zaporedje in medsebojne povezave.¹ Največ modelov razlaga bralni proces s kognitivnega vidika (Pezdirc Bartol 2010: 53).

Če je bila večina raziskav v 70. in 80. letih usmerjena v preučevanje procesov razumevanja s kognitivnega stališča, [pa] je od 90. let dalje vse večje zanimanje za afektivne dejavnike branja, to so motivacija, interes in odnos oziroma stališče do branja. Če se kognitivna dimenzija razumevanja nanaša na prepoznavanje določenih dejstev iz besedila in skladiščenje le-teh v spominu bralca, pri čemer lahko bralec uskladiščene informacije uporablja za interpretiranje ali reorganizacijo besedila, pa afektivna dimenzija razumevanja vključuje bralčevo ocenjevanje oziroma vrednotenje informacij iz besedila in njegove emocionalne reakcije ob besedilu (Pečjak 1995: 14 v Pezdirc Bartol 2010: 64).

Paul B. Armstrong v knjigi *Kako se literatura igra z možgani?* prepleta nevroznanost in umetnost (estetiko). Navaja različne poglede znanstvenikov in raziskovalcev na povezave med nevrobiološkimi procesi in opisi izkustev. Vsaka od perspektiv ima svojo lastno edinstveno prednost (in omejitve), pri čemer ne smemo nobene privilegirati. Obstajajo reči, ki nam jih o izkustvu branja lahko povesta estetika in literarna teorija, nevroznanost pa ne, in

¹ Natančno predstavitev najpomembnejših bralnih modelov najdemo v knjigi Sonje Pečjak *Osnove psihologije branja* (1999).

obratno. Ta razlika sestavlja to, čemur filozofi pravijo »pojasnjevalna vrzel«, ki razločuje ti področji, a je po mnenju Armstronga tudi vir možnosti za izmenjavo, pri čemer ima lahko vsaka stran koristi od dognanj druge strani (Armstrong 2015: 9).

1.2 VPLIV RAZLIČNIH MEDIJEV NA BRANJE

V dobi informacijske tehnologije je seveda zanimivo vprašanje o vplivu medijev oz. medijskih tehnologij na branje; televizije, radia in posebej spleta. O vplivu na posameznika, njegovo socializacijo in kulturni kapital. Prav tako pa vplivajo tudi na branje, bralno pismenost posameznika in razumevanje prebranega. Urška Perenič v članku Še vedno na »prehodu« med Gutenbergovo galaksijo in galaksijo spletne interaktivnosti poudarja soobstojanje različnih medijev in njihov vpliv na posameznika; na njegovo spoznavanje, doživetje, doživljanje, razumevanje sveta.

Danes o starejših kulturah, kamor sodi antična grška, v medijski znanosti velja prepričanje o soobstoju – in ne velikih diskontinuitetah – govorjene in zapisane besede. Harold Innis (1950) je iz tega soobstoja razlagal njihov kreativni in intelektualni potencial. Tovrstne in še mlajše raziskave ne dvomijo v vzporedni obstoj ustnih in pisnih, od srednjega veka dalje pa ustnih, rokopisnih in tiskanih tradicij, ampak poudarjajo njihova kompleksna medsebojna razmerja (oplajanje, prežemanje, součinkovanje govora in pisave). [...] Če sprejmemo stališče, da so mediji vselej medsebojno povezani oz. da med njimi obstaja pretočnost, je sploh težko črno-belo presojati glede pozitivnih ali negativnih posledic tega ali onega medija na človekove kognitivne sposobnosti (Perenič 2017: 35).

Pojavljajo se vprašanja glede sprememb pri načinu oblikovanja in predstavljanja vsebin, kakor sta pogojena z novimi, zlasti spletnimi mediji, in njihovim vplivom na »kvaliteto« branja (z zaslona). »Sem sodijo podvprašanja glede časa, porabljenega za branje, hitrosti branja, globine razumevanja in pomnjenja vsebine prebranega, zapomnljivosti spletno posredovanih sporočil in informacij in ne nazadnje – pozabljanja.« (Perenič 2017: 36)

Čeprav dobo od začetka 90. let nekoliko površno imenujemo kar digitalna, Pereničeva meni, da je naša »prednost« ravno v tem, da še vedno »rastemo« tako ob tradicionalnih (papirnatih) medijih kakor tudi analognih in digitalnih elektronskih medijih. Živimo v dobi, v kateri se kot bralci-gledalci-poslušalci/uporabniki soočamo s celo vrsto besedil, nastalih v »dobi knjige«, ki jih sprejemamo na tradicionalni način in v sodobnejši, digitalizirani obliki, ter vsakovrstnimi medijsko posredovanimi sporočili (sem spada tudi e-literatura), nastalimi v času spletne interaktivnosti. (Perenič 2017: 39)

Zaradi soobstoja oz. prevlade digitalnih elektronskih medijev nad tradicionalnimi (papirnatimi) in besedil, ki jih sprejemamo na tradicionalen in sodoben način (v digitalizirani obliki), se raziskovalci sprašujejo, ali drži medijskozgodovinska teza, »po kateri tehnološke inovacije s tem, ko transformirajo načine predstavljanja, posredovanja in sprejemanja, transformirajo tudi načine zaznavanja, doživljanja, spominjanja, pomnjenja, spoznavanja in razumevanja.« (Perenič, Bon, Repovš, Pileckyte 2017: 113) Zato obstajajo različne raziskave z različnimi rezultati oz. pogledi na to tezo.

Ena skupina raziskav pravi, da so procesi pomnjenja, razumevanja, globine procesiranja pri branju z zaslona slabši kot pri branju s papirja, druga večja skupina raziskav pa, da ni mogoče ugotoviti bistvenih razlik pri obeh načinih branja. Možnih razlogov za eno ali drugo stališče je več. Slabše rezultate na ravni spoznavanja pri branju z zaslona povezujejo z umanjkanjem fizične razsežnosti besedila (zaslonsko predstavljenega besedila ne moremo več fizično otipati), drugačnim načinom krmarjenja po besedilu (npr. klikanje), preveliko obremenitvijo delovnega spomina zaradi vizualnih, zvočnih impulzov, zasičenostjo s hiperpovezavami, ki kradejo bralčevo pozornost, itn. Dobre rezultate zaslonskega načina branja pripisujejo izboljšavam medijskih tehnologij, kakor npr. ergonomije zaslonov, iznajdbi pametnih zaslonov, ki omogočajo fizični stik z besedilom prek dotika, iznajdbi e-črnila, ki ga uporabljajo bralniki, približanjem formatu e-knjig klasičnim knjigam in tako dalje (Perenič 2017: 40).

Slovenska raziskava Branje poezije na papirju in zaslonu: medijske tehnologije in transformacije v percepciji, ki je združila štiri raziskovalce z različnih področij (Urško Perenič in Grega Repovša s Filozofske fakultete v Ljubljani ter Jureta Bona in IndrE Pileckyte iz Laboratorija za kognitivno nevroznanost UKC Ljubljana) se je osredotočila »na eno od osrednjih medijskozgodovinskih tez, namreč da »novi« mediji povzročajo spremembe v percepciji; v čutnem dojetanju, spoznavanju, pomnjenju in razumevanju besed, govora, slike oz. sveta.« (Perenič, Bon, Repovš, Pileckyte 2017: 114) To tezo oz. stališče so želeli preveriti v digitalni dobi, kjer vlogo glavnega medija predstavljanja prevzema digitalna tehnologija. Zadali so si »kritično proučiti objektivne razlike oz. transformacije v percepciji pri branju glede na medij (papir vs. zaslon) in glede na nekatere specifike izbranih besedil.« (Perenič, Bon idr. 2017: 115–116)

Za pilotno raziskavo so izbrali 12 lirskih pesemskih besedil slovenskih avtorjev iz sodobne in novejšje književnosti, pri katerih so pozornost usmerili na izbrane formalno-strukturne elemente oz. (stilna) sredstva ponavljanja in organizacijo besedila na treh ravneh (zvočni, verzno-ritmični in verzno-kitični urejenosti besedila). Za literarno vrsto poezije so se odločili zato, ker gre za sorazmerno kratka besedila, ki so pri prenosu s papirja na zaslon vizualno manj spremenljiva, hkrati pa poezija velja za recepcijsko (naj)zahtevnejšo vrsto, zaradi česar so raziskovalci pričakovali, da bo v vseh načinih predstavljanja spodbudila kompleksnejše spoznavne procese (Perenič, Bon idr. 2017: 117–118).

Rezultati raziskave so naslednji: med obema načinoma branja (knjiga oz. papir in zaslon) raziskovalci niso opazili sistematičnih razlik, »in sicer tako glede splošne pravilnosti odgovorov kot glede razlik med pomnjenjem in razumevanjem.« (Perenič, Bon idr. 2017: 125)

Ena najbolj zanimivih ugotovitev naše pilotne raziskave je, da pri mladih motiviranih preiskovancih nismo potrdili že dolgo uveljavljene hipoteze – po tej naj bi bila torej poezija, ki sloni na uporabi (ponavljalnih) sredstev, ki so podpora v procesih razumevanja in pomnjenja, boljše zapomnljiva. Še več: izkazalo se je, da med branjem poezije, ki sloni na uporabi rime, metruma/ritma in je na ravni verzno-kitične organizacije regularna, nasproti poeziji, ki je na vseh naštetih ravneh svobodnejša, pri mladih preiskovancih ni bilo opaziti velikih razlik (Perenič, Bon idr. 2017: 126).

Na podlagi teh rezultatov je mogoče sklepati,

da so h »kvaliteti« branja bolj kot način predstavljanja besedila prispevale strukturne besedilne specifikke, torej značilnosti pesemskega gradiva. [...] Ker rezultati ne kažejo statistično relevantnih in objektivnih razlik med načinoma branja, bi lahko govorili v prid obeh njegovih načinov (Perenič, Bon idr. 2017: 127).

1.3 LITERATURA, OTROCI IN MLADOSTNIKI

Meta Grosman se v članku Zakaj zapovedovanje branja ne prepriča učencev sprašuje, zakaj šolsko zapovedovanje branja pogosto ne deluje spodbudno, ampak nasprotno pri številnih učencih ustvari odpor do predpisanih besedil in upad zanimanja za leposlovno branje. Motivacijo za branje v veliki meri pogojuje odnos do branja - tako do branja na sploh, kot tudi do branja leposlovja in do posameznih besedil.

Mednarodne in domače (prim. Pečjak in druge 2006) raziskave kažejo, da možnost lastnega izbora besedila poveča motivacijo in zanimanje za branje, nasprotno pa naloženo oz. zapovedano branje lahko sproža odpor do predpisanih besedil, še zlasti, če ta učenci doživljajo kot nezanimiva ali že vnaprej pričakujejo, da bodo zanje vsa obvezna besedila nezanimiva glede na njihove lastne izkušnje in interese. Zapovedovanje branja in predpisana ali samo priporočena besedila pa se srečujejo z veliko oviro: zanimanja in pozitivnega odnosa do česar koli, torej tudi do branja, preprosto ni mogoče ukazovati. [...] Branje predpisanih in za učence neodmevnih leposlovnih besedil pa ima še dodatne negativne posledice, saj učencem ne omogoča lastne pozitivne bralne izkušnje, ki bi bila nujno potrebna, da bi razvili leposlovno bralno zmožnost, pozitivna bralna pričakovanja in pozitiven odnos do književnega branja. Bralne izkušnje učencev pa so še bolj negativne, kadar pobralni pogovor poteka po priporočilih priročnikov in raznih vzornih modelov interpretacije. Taka obravnava zanemarja doživetja in mnenja učencev, ker sledi vprašanjem, ki so se porodila nekemu drugemu učitelju ali didaktiku, pri drugih učencih in v drugačnih okoliščinah, s tem hkrati demotivira učence in krši učiteljevo pravico do ustvarjalnosti, s katero bi svoje posebne učence lahko motiviral na osnovi njihovih odzivov in tako spodbujal k branju. Spodbujanje in upoštevanje odzivov učencev ter njihovo vključevanje v pogovor o prebranem učence motivira za sodelovanje, saj jim daje občutek, da sta njihov prispevek in mnenje zares zanimiva za učitelja in pomembna za obravnavo besedila, ki poleg učiteljevega razumevanja terja dovolj časa za kritičen premislek (Grosman 2008: 59–60).

Literatura posredno vpliva na otrokovo igro, izražanje in vedenje, hkrati pa mu posreduje moralne vrednote. Knjige otroku širijo obzorje, bogatijo njegovo notranjost in mu odkrivajo življenjske modrosti. Branje književnih del pomeni estetski užitek, vendar pomembno vpliva tudi na osebni in kognitivni razvoj človeka. »Bralčeve mentalne predstave«, ki se tvorijo ob branju, »so rezultat bralčevega dejavnega sodelovanja (interakcije) z besedilom, pri njihovem tvorjenju bralec ves čas uporablja svoje predznanje in osebne izkušnje«, hkrati pa jih ves čas nadgrajuje in osmišlja (Grosman 2008: 59). Z ozirom na to me v preizkusu zanima, v kolikšni meri danes otroci še berejo predpisano branje (domače branje v osnovnih in srednjih šolah) in ali opravljajo bralno značko.

2 PREGLED DOSEDANJIH, SORODNIH RAZISKAV

2.1 UPORABLJENE METODE, VZOREC IN GRADIVO

Pregledala sem diplomske naloge s sorodno tematiko. Izmed desetih nalog sem jih v ožji izbor uvrstila šest, ker se ukvarjajo predvsem z obravnavo domačega branja v srednjih šolah ter vplivom branja na ustvarjalnost učencev, ostale diplomske naloge pa so se osredotočile bolj na bralne interese in bralne navade učencev ter motivacijo za branje.

1. Černela, Sonja, 2000. *Zanimanje učencev za domače branje*. Maribor. Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.
2. Kežzar, Tanja, 1993. *Metode obravnave domačega branja*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
3. Košti, Jerneja, 2000. *Domače branje v srednješolski praksi*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
4. Polanec, Zora, 1996. *Vpliv branja in bralne kulture na učenčevo literarno ustvarjanje*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
5. Šavli, Lidija, 1993. *Vpliv branja na ustvarjalnost in besedni zaklad učencev od 2. do 4. razreda OŠ*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
6. Vodenik Vozelj, Tanja, 2015. *Literarna zmožnost v gimnaziji*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

V spodnji tabeli so naloge prikazane glede na metode, ki so jih avtorice uporabile pri svojem delu, glede na motivacijo oz. namen naloge (osrednje raziskovalno vprašanje), zanimalo pa me je tudi, ali diplomska naloga vsebuje anketo oz. katere metode so avtorice diplom uporabile za svoje raziskave.

Namen naloge (osrednje raziskovalno vprašanje)	Metode	Vzorec	Gradivo
1. Zanimanje učencev za domače branje.	- primerjalna metoda (avtorica je analizirala in primerjala učne načrte iz različnih časovnih obdobj) - analiza - anketa (sestavljena je iz vprašanj o zanimanju učencev za domače branje in njihovih predlogov o tem, kako bi bilo domače branje bolj zanimivo; anketa vsebuje 24 vprašanj)	Anketa je bila izvedena med učenci.	Izpolnjene ankete s predlogi učencev za izboljšanje domačega branja. (kako bi bilo domače branje bolj zanimivo).
2. Metode obravnave domačega branja.	- anketa (z njo je avtorica ugotavljala književne interese učencev; anketa vsebuje 9 vprašanj za učitelje in 10 vprašanj za učence)	Anketa je bila izvedena med učitelji in učenci.	Obravnava domačega branja skozi različne metode (z njimi je skušala avtorica predstaviti realno sliko o domačem branju med dijaki in profesorji ter osvetliti razlike, ki se pojavljajo med dijaki gimnazij in srednjih šol – njihove bralne navade, odnos do domačega branja ipd.).
3. Domače branje v srednješolski praksi.	- analiza - metoda ankete (vsebuje 16 vprašanj za učence OŠ, 16 za dijake SŠ in 16 vprašanj za profesorje)	Anketa o domačem branju je bila izvedena med učenci in dijaki ter tudi med profesorji.	Domače branje v osnovnošolski in srednješolski praksi z vidika učencev in dijakov ter profesorjev.
4. Vpliv branja in bralne kulture na učenčovo literarno ustvarjanje.	- deskriptivna metoda - anketa (vprašalnik obsega 35 vprašanj, ki se nanašajo na branje, učenčev odnos do knjige in branja, bralne kulture in bralnih navad)	Anketo je avtorica izvedla v tretjih in četrtih razredih OŠ.	Avtorica je preko izpolnjenih anket ugotavljala, ali količina branja vpliva na oceno pri slovenskem jeziku in ali vpliva na otrokovo literarno ustvarjanje.

5. Vpliv branja na ustvarjalnost in besedni zaklad učencev od 2. do 4. razreda OŠ.	- metoda ankete - analiza	Anketo je avtorica izvedla v drugih, tretjih in četrth razredih OŠ.	Izpolnjene ankete, v katerih je avtorico naloge zanimalo, kakšne vrste pravljic otroci najraje berejo; ali branje knjig vpliva na število pravljčnih elementov, ki jih učenci uporabljajo pri pisanju lastnih pravljic.
6. Literarna zmožnost v gimnaziji.	- analiza učnega načrta - analiza branja (literarno branje) - primerjalna metoda (avtorica je primerjala dela slovenske/svetovne, starejše/sodobne književnosti, liriko/epiko/dramatiko, moške/ženske avtorje ..., pri čemer so bila obravnavana obvezna in izbirna besedila za domače branje, izhajala pa je iz učnega načrta za slovenščino in predpostavila, da sistematično razvija literarno zmožnost dijakov v gimnaziji)	/	Posodobljeni učni načrt za slovenščino v gimnaziji 2008/2009 in Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006).

Pet od šestih izbranih diplomskih nalog vsebuje anketo za izvedbo preizkusa. So se pa avtorice v diplomskih nalogah ukvarjale predvsem z domačim branjem: zanimanjem učencev za domače branje, domačim branje v osnovnošolski in srednješolski praksi, metodami obravnave domačega branja in z vplivom branja na literarno ustvarjanje. Metode, ki so jih uporabile v svojih delih, so večinoma deskriptivne, uporabile so tudi primerjalni pristop, analizo in anketo.

Nekoliko drugače je namen moje naloge preveriti medsebojne vplive med obveznim in izbirnim branjem ter pisanjem šolskih spisov oz. esejev. Zanimalo me bo, kako zlasti količina prebranega gradiva (tako za bralno značko v osnovnih šolah kot tudi obveznega domačega branja v osnovnih in srednjih šolah oz. gimnazijah) vpliva na naslednje vidike spisov oz. esejev: vsebino, jezik (slovnični, pravopisni vidik; slogovni vidik), členitev oz. zgradbo (neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo, nepovezanost sestavin besedila, neupoštevanje določenega obsega). Zanimalo me bo tudi, ali preizkušenci, tj. učenci in dijaki, dejansko preberejo predpisano čtivo ali berejo predvsem povzetke, obnove in tudi literarnovedne študije (spremne besede, maturitetni priročnik). Odgovore na ta vprašanja bom skušala dobiti s pomočjo anketnih vprašalnikov in s pomočjo intervjuja.

3 BRANJE IN PISANJE: EMPIRIČNI PREIZKUS

Odločila sem se, da bom preizkus izvedla na osnovni šoli in gimnaziji, ki sem ju tudi sama obiskovala. To sta Osnovna šola Videm pri Ptuju in Gimnazija Ptuj. Predhodno sem pregledala še učne načrte za slovenščino za osnovno šolo in gimnazijo, nato pa sem se na tem ozadju osredotočila na pisanje šolskih nalog (esejev oz. spisov). Oblikovala sem naslednje hipoteze:

- 1.) Branje literarnih del za domače branje/bralno značko vpliva na pisanje šolskih nalog (spisov, esejev) – vpliv se kaže na slovnični in stilni ravni.
- 2.) Možne povezave med branjem in pisanjem se kažejo tudi v (številčni) oceni šolske naloge.
- 3.) Večja količina prebranega praviloma vpliva na boljšo oceno spisa/eseja, manjša količina prebranega pa se kaže v slabši številčni oceni oz. v večjem številu naštetih vrst napak v pisnih besedilih.
- 4.) Učenci/dijaki, ki več berejo, imajo bolj pozitiven odnos do branja, domačega branja in bralne značke, hkrati pa so proaktivni (sami predlagajo literarna dela, ki bi jih radi obravnavali pri pouku književnosti in podobno).

3.1 POPRAVKI OZ. NAPAKE V ŠOLSKIH NALOGAH

Pred sestavljanjem vprašanj v zvezi s popravki oz. napakami v šolskih nalogah sem se odločila, da le-te (zaradi boljše preglednosti in natančnosti) razdelim na različne kategorije oz. skupine napak. Ker sem se v nalogi ukvarjala s šolskim spisom oz. esejem, sem se pri razločevanju kategorij oprla na ocenjevalni obrazec za esej na maturi in ocenjevalni obrazec učiteljice iz osnovne šole, kjer sem izvedla anketo. Za osnovno šolo namreč ni enotnih ocenjevalnih obrazcev, zato sem se oprla na obrazec, ki mi ga je posredovala.

Ocenjevalni obrazec za esej na maturi je razdeljen na ocenjevanje vsebine in jezika. Jezikovni popravki se delijo na tri kategorije:

- 1.) **Jezikovna pravilnost** (neustrezna raba ločil, druge pravopisne napake, raba neustreznih besednih oblik, pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede, neustrezno tvorjena poved, neustrezno pomensko razmerje med stavkom in povedjo, neustrezno oblikovno razmerje med stavkom in povedjo)
- 2.) **Slog** (neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij)
- 3.) **Zgradba** (brez naslova v razpravljalnem esejju, neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo, rokopisna neurejenost, neupoštevanje določenega obsega, nepovezanost sestavin besedila)

Te tri kategorije se delijo še na podkategorije.² Profesorica Marija Holc (Gimnazija Ptuj), ki poučuje razred, v katerem sem izvedla anketo, mi je posredovala še svoj obrazec, po katerem popravlja eseje. Upošteva ocenjevalni obrazec za esej na maturi, potrjen s strani Državnega izpitnega centra - RIC. Pri »zgradbi« sem opazila, da upošteva dva kriterija od petih (predvidevam, da ostale vrste napak niso tako pogoste, zaradi česar je ocenjevalkin obrazec torej prilagojen). Njen ocenjevalni obrazec (za esej z naslovom Zločin, krivda in kazen v romanih *Zločin in kazen* ter *Visoška kronika* - razpravljalni esej) objavljam kot Prilogo 3.

Osnovnošolske šolske naloge se pričakovano razlikujejo po razredih oz. stopnjah. Učenci v zadnji triadi osnovne šole pišejo ustvarjalna ali poustvarjalna in neumetnostna besedila. Ocenjevalni obrazci so zato različni. Oprla sem se na ocenjevalni obrazec, ki mi ga je posredovala učiteljica Mateja Krajnc iz OŠ Videm pri Ptujju, kjer sem izvedla ankete (glej Prilogo 4). Učiteljica uporablja naslednji kriterij za ocenjevanje pisnih nalog: poleg same vsebine ocenjuje slog, pravopis in slovnico ter obliko oz. zgradbo pisne naloge. Natančneje,

- pri vsebini ocenjuje/upošteva uvodno razmišljanje, jedrni del s predstavljenimi dogodki, ki ustrezajo danim navodilom ter zaključni del s podanim lastnim vrednotenjem osnovnošolca.
- pri slogu opazuje zanimivost oz. raznolikost povedi, besedišča in kako tekoča je pripoved.
- pri slovnici in pravopisu opazuje napake, ki se pojavljajo po pogostnosti v nalogi. Glede na število teh ponavljajočih se napak oceni z ustreznimi točkami posamezni spis.
- pri obliki pisne naloge opazuje estetsko obliko naloge in pisavo ter ustrezne odstavke.

Ob gradivu, ki sem ga dobila s strani učiteljev, sem skušala vrste popravkov sistematizirati. Osredotočila sem se na jezikovni tip napak oz. popravkov, tj. na: napačno rabo ločil, napačno rabo velike/male začetnice, neustrezen besedni red, slogovno neustreznost, napačno sklanjanje besed in napačno členjenje besedila. Opazovala sem samo jezikovne popravke, ker stilističnih in vsebinskih vidikov nalog (žal) nisem mogla v celoti preverjati, vendar bi bilo za to smiselno imeti večji vzorec oz. dobiti vse spise učencev in dijakov.

² Ocenjevalni obrazec je dostopen na: <http://4d.ircr.info/gradivo/SLOVENSINA/matura%20-%20ocenjevalni%20obrazci.pdf>.

4 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Anketni vprašalnik sem sestavila na osnovi zastavljenih hipotez, hkrati pa sem skušala z njim pridobiti informacije iz prve roke (kaj je osnovnošolcem v zvezi z bralno značko in obveznim domačim branjem všeč, kaj jim ni, ali radi berejo oz. zakaj radi berejo in zakaj ne, ipd.). Glede na dosedanje raziskave branja in pisanja med njima lahko zasledimo vzporednice, mene pa bo zanimalo, ali obstajajo povezave med branjem literarnih del za obvezno domače branje in/ali bralno značko in pisanjem šolskih nalog. Možne povezave bom skušala preveriti skozi vprašanja o jezikovnih in stilističnih napakah, ki se pojavljajo v šolskih nalogah, o količini prebranega literarnega gradiva, dotaknila pa se bom tudi odnosa do branja, domačega branja in/ali bralne značke.

4.1 ANKETNI VPRAŠALNIK

Naslov anketnega vprašalnika za dijake je *Anketa o možnih povezavah med domačim branjem in pisanjem esejev*, za osnovnošolce pa *Anketa o možnih povezavah med domačim branjem, bralno značko in pisanjem šolskih spisov*. Večina vprašanj je enakih za obe starostni skupini (4. letnik gimnazije in 9. razred osnovne šole), saj so povezana z branjem in obveznim domačim branjem, ostala pa so posebna za drugi vprašalnik (za osnovnošolce) - nanašajo se namreč na branje za bralno značko. Vzorec anketirancev v gimnaziji predstavlja 24 izpolnjenih anket (15 deklet in 9 fantov). Vseh 24 anketnih vprašalnikov sem lahko vključila v analizo, saj so bili ustrezno izpolnjeni. Pri osnovnošolcih pa vzorec znaša 36 izpolnjenih anket (16 deklet in 20 fantov), vendar sem morala za analizo rezultatov izključiti 3 anketne vprašalnike, ki niso bili izpolnjeni pravilno oz. so bili prazni.

4.1.1 INTERES ZA BRANJE

Na začetku anketnega vprašalnika sem želela preveriti interes za branje. Tako sem pridobila informacije o tem, ali otroci v času izobraževanja (preizkus se nanaša le na dva oddelka dveh šol) pridobijo oz. ohranijo pozitiven odnos do branja ali ne ter kako to potem vpliva na branje literarnih del za obvezno domače branje v šoli. Prvo vprašanje je zaprtega tipa, uporabila sem 5-stopenjsko lestvico. Na njej so morali dijaki in osnovnošolci označiti, koliko se strinjajo s trditvijo o branju.

Prva trditev v zvezi z branjem – *Rad/-a berem*. – je dala naslednje rezultate: pri dijakih je povprečni odgovor med 'deloma se strinjam' in 'v glavnem se strinjam' (3,75), nagiba se k odgovoru v 'glavnem se strinjam'. To se mi zdi kar spodbuden odgovor, saj so gimnazijci v 4. letniku srednje šole že odrasli ljudje, tako da bodo verjetno te navade v prihodnosti tudi obdržali. Pri osnovnošolcih so odgovori malo slabši: povprečni odgovor se nagiba k 'deloma se strinjam' (2,82). Tak odgovor sem pričakovala, saj se učenci v osnovni šoli razlikujejo po interesih bolj kot gimnazijci, prav tako predvidevam, da vsi ne osvojijo bralnih navad v svojih družinah, kar se lahko odraža na interesu za branje.

Z naslednjo trditvijo – *Menim, da veliko berem.* – so se dijaki malo oz. deloma strinjali (povprečni odgovor je 2,50) – to pomeni, da ne berejo tako veliko. Osnovnošolci pa se s to trditvijo malo strinjajo (povprečni odgovor je 2,09), kar sovpada s prejšnjo trditvijo o branju, saj so odgovorili, da srednje radi berejo.

Tretja, četrta, peta in šesta trditev se nanašajo na razloge za branje (zakaj učenci in dijaki berejo). Tretja trditev se glasi: *V prostem času berem, ker mi je dolgčas*, strinjanje s to trditvijo pa je naslednje: Dijaki se s to trditvijo malo strinjajo (povprečni odgovor je 2,29), kar se mi zdi v sodobni informacijski družbi razširjen pojav (v prostem času mladostniki raje kot s knjigo prosti čas preživljajo na »pametnih« napravah). Pri osnovnošolcih je rezultat podoben kot pri dijakih, le da se nekoliko manj strinjajo s to trditvijo (povprečni odgovor je 1,82).

Rezultati odgovorov na četrto trditev *Berem zato, ker tako dobim veliko novega znanja in informacij* so naslednji: dijaki se s to trditvijo deloma strinjajo (povprečni odgovor je 3,29), osnovnošolci pa se bolj malo strinjajo s to trditvijo (2,48). Pri tej trditvi sem pričakovala bolj pozitiven odziv, vendar je morda na tej starostni stopnji (14–15 let in 18–19 let) to razumljivo. Podobni rezultati se pojavijo tudi pri naslednji trditvi – *Berem zato, ker me branje sprošča*. Dijaki se s trditvijo deloma strinjajo (povprečje 2,96), osnovnošolci pa so nekako med odgovoroma malo se strinjam in deloma se strinjam (2,42 je povprečni odgovor).

Zadnja trditev, ki se navezuje na razloge za branje, je naslednja: *Berem zato, da si širim besedni zaklad*. Povprečni odgovor pri dijakih je med 'deloma se strinjam' in 'v glavnem se strinjam', pri devetošolcih pa je povprečni odgovor malce slabši (2,67), vendar se vseeno nagiba k odgovoru 'deloma se strinjam'.

Na koncu pa sem želela preveriti, ali večino knjig, ki jih učenci in dijaki preberejo, berejo za pouk književnosti v šoli. Dobila sem pričakovane rezultate: dijaki se povprečno odločajo za dogovor deloma se strinjam (3,38), nekateri pa se s trditvijo v glavnem strinjajo. Osnovnošolci se s trditvijo v glavnem strinjajo, kar lahko potrdim iz lastnih izkušenj, prav tako pa sta to potrdili tudi profesorica in učiteljica, s katerima sem se pogovarjala. Učenci izven šolskega pouka književnosti bolj malo berejo (morda je kriv hiter tempo življenja, ki otrokom ne dopušča veliko prostega časa, v katerem bi lahko brali).

Za zaključek prvega vprašanja v zvezi z branjem pa sem dijakom in osnovnošolcem dala priložnost, da sami napišejo, zakaj radi berejo. Večinoma so napisali, da zato, ker je branje zanimivo, ker v knjigah najdejo veliko novega, dogajanje v knjigi jih ponese v čisto drug svet in na ta način krepijo svojo domišljijo. Dijaki so bili pri odgovorih bolj natančni in so dodali še, da branje širi njihov pogled na svet in različne kulture, poudarili pa so tudi zanimiv vidik, na katerega nisem pomislila, ko sem sestavljala ta vprašalnik, in sicer, branje v tujem jeziku (v tem primeru v angleščini), s katerim urimo izražanje, besedišče in slovnico v tujem jeziku.

4.1.2 NAPAKE OZ. POPRAVKI V ŠOLSKIH NALOGAH

Drugo vprašanje v anketnem vprašalniku sestavlja jedro moje analize esejev oz. spisov. Z njim sem želela preveriti napake oz. popravke, ki jih označujejo profesorji in učitelji v šolskih nalogah. Bolj podrobno sem napake opisala in razdelila v poglavju 3.1. Po izvedeni anketi sem o tem povprašala tudi učiteljico in profesorico, ki sta mi dali še svoje analize napak, s katerimi se v šolskih nalogah srečujeta že vrsto let. Najprej bom predstavila rezultate vprašanja zaprtega tipa, v katerem sem od dijakov in osnovnošolcev želela izvedeti, kako pogosto jim določeno napako profesor/-ica oz. učitelj/-ica označi oz. popravi v eseju/spisu.

4.1.2.1 Dijaki

S križcem označi napako, ki ti jo profesor/-ica označi v eseju vedno, pogosto, redko ali nikoli.				
	VEDNO	POGOSTO	REDKO	NIKOLI
Napačna raba ločil (vejice, tropičja, pomišljaja, podpičja, dvopičja, dobesednega navedka in podobno).	12	6	6	0
Napačna raba velike/male začetnice.	1	1	10	12
Besedni red.	1	5	18	0
Slogovna neustreznost (napačna raba besed – narečna ali pogovorna zaznamovanost, zelo skromen slog in podobno).	1	5	13	5
Napačno sklanjanje besed.	1	1	5	17
Napačno členjenje besedila (uvod, jedro, zaključek, odstavki).	1	0	3	20

4.1.2.2 Osnovnošolci

S križcem označi napako, ki ti jo učitelj/-ica označi v šolskem spisu vedno, pogosto, redko ali nikoli.				
	VEDNO	POGOSTO	REDKO	NIKOLI
Napačna raba ločil (vejice, tropičja, pomišljaja, podpičja, dvopičja, dobesednega navedka in podobno).	4	12	14	3
Napačna raba velike/male začetnice.	0	2	8	23
Besedni red.	2	5	18	8
Slogovna neustreznost (napačna raba besed – narečna ali pogovorna zaznamovanost, zelo skromen slog in podobno).	0	6	20	7
Napačno sklanjanje besed.	0	5	12	16
Napačno členjenje besedila (uvod, jedro, zaključek, odstavki).	1	3	11	18

Polovici dijakov profesorica v vsakem eseju popravi napačno rabo ločil (vejice, tropičja, pomišljaja, podpičja, dvopičja, dobesednega navedka in podobno), ostalim dijakom pa pogosto ali redko. Podobni rezultati so tudi pri osnovnošolcih – 12 učencev je odgovorilo, da jim učiteljica pogosto popravi napačno rabo ločil, kar štirinajstim pa redko (med njimi so po večini tisti, ki imajo po navadi spis ocenjen z odlično (5) ali prav dobro (4) oceno). Ostalim učencem napačne rabe ločil učiteljica nikoli ne označuje ali pa diametralno nasprotno – vedno. Tudi učiteljica je v intervjuju potrdila, da v šolskih nalogah največkrat popravlja prav ločila, za tem pa napačen besedni red in slogovno neustreznost. Večina dijakov, ki jim profesorica v vsakem eseju popravi napačno rabo ločil, ima esej v povprečju ocenjen z zadostno (2) ali dobro (3) oceno, kar je v skladu z mojimi hipotezami, saj bi dijaki (verjetno) ločila boljše uporabljali, če bi več brali, posledično pa bi njihovi eseji vsebovali manj napak v zvezi z ločili. Profesorica je v intervjuju povedala, da dijaki po navadi delajo določene grobo pravopisne napake (recimo napačno uporabljajo predloga s/z, zaimka ki/kateri, ne bom in ne vem pišejo skupaj – nebom, nevem, napačno postavljajo vejice, nepravilno zapisujejo določene besede (življenjski, nadaljnji), ipd.).

Za razliko od napačne rabe ločil napačna raba velike/male začetnice očitno dijakom in osnovnošolcem ne predstavlja večjega problema. To pomeni, da otroci oz. mladostniki vedo, kaj se piše z veliko oz. malo začetnico, menim pa, da je to posledica oz. rezultat izobraževalnega sistema, v katerem (vsaj po mojih izkušnjah) temu posvečajo kar precej pozornosti, zato otroci dobro poznajo pravila za pisanje besed z veliko oz. malo začetnico. Podobne rezultate sem dobila za naslednjo trditev o napačnem besednem redu, za katero je

večina dijakov označila, da jim profesorica napačni besedni red popravi redko (18 dijakom), pogosto ali vedno pa samo šestim dijakom, njihovi eseji pa so ocenjeni z različnimi ocenami (očitno pogostnost te napake ni vezana na ocene esejev). Profesorica je v intervjuju dodala, da se nekaj napak pojavi tudi pri besednem redu, recimo bi naj (namesto naj bi). Tudi pri osnovnošolcih sem dobila podobne rezultate: večini učencev (kar osemnajstim) učiteljica redko, osmim pa nikoli ne popravi napačnega besednega reda – med njimi so po večini tisti učenci, ki imajo povprečno oceno šolske naloge prav dobro (4) ali odlično (5), so pa med njimi tudi tisti s povprečno oceno dobro (3). Petim devetošolcem učiteljica pogosto, dvema pa vedno popravi napačen besedni red – prav tako so med njimi tako tisti, ki imajo nižje povprečne ocene spisov, kot tudi tisti, ki imajo spis po navadi ocenjen z odlično (5) oceno.

Četrta trditev se dotika slogovne neustreznosti v šolskih nalogah. Pri tej napaki se mi zdi, da se bo opazilo največje odstopanje med dijaki oz. osnovnošolci z različnimi predznanji oz. znanji, na katera vpliva branje literarnih del. Če veliko beremo, se nam večja besedni zaklad, slog je višji in vsebuje manj narečne ali pogovorne zaznamovanosti. Kar 13 dijakov je označilo, da jim profesorica v esejih redko popravi slogovno neustrezne dele – med njimi so tako dijaki, ki imajo povprečno ocenjen esej z zadostno (2) oceno, kot tudi tisti z vmesnimi ocenami (dobro (3) in prav dobro (4)) in nekaj tistih z najvišjimi ocenami. To me je rahlo presenetilo, saj sem pričakovala tak odgovor zgolj pri dijakih z najvišjo povprečno oceno eseja, prav tako pa me je presenetilo, ko je kar pet dijakov (med njimi trije z dobro (3) oceno) označilo, da jim profesorica nikoli ne popravi slogovno neustreznih predelov v eseju. V ocenjevalnem obrazcu za esej na maturi namreč slogovna neustreznost obsega kar 6 točk, v primerjavi z jezikovno pravilnostjo, ki obsega 8 točk in zgradbo, ki obsega 6 točk. Zato sem o tem povprašala profesorico, ki je odgovore dijakov potrdila in povedala, da ne opaža veliko slogovnih napak, pojavljajo se zgolj določeni primeri, recimo s strani (»s strani neke osebe«), na eni strani/na drugi strani, na neki način/na drugačen način, je imela/podala odgovor, je postavila vprašanje (namesto je vprašala) in podobno. Ostali dijaki, ki so označili, da jim profesorica v eseju pogosto ali vedno popravi slogovne nepravilnosti, imajo povprečno oceno esejev po večini zadostno (2), kar se sklada z mojimi pričakovanji. Pri osnovnošolcih je situacija skoraj identična: večina osnovnošolcev je označila, da jim učiteljica v spisih redko ali nikoli ne popravi slogovnih nepravilnosti, pogosto pa samo šestim osnovnošolcem (večinoma s povprečno oceno spisa dobro (3)). Res pa je, da imajo tisti, ki so označili, da jim učiteljica nikoli ne popravi slogovno neustreznih delov, spise večinoma ocenjene z odlično (5) oceno.

Tako dijaki kot osnovnošolci so po večini odgovorili, da jim napačno sklanjanjih besed profesorica oz. učiteljica v šolskih nalogah nikoli ne popravi oz. le redko. To ugotovitev sem preverila pri učiteljici in profesorici, ki se s podatki učencev strinjata, dodali pa sta, da imajo težave zgolj pri sklanjanju dveh samostalnikov: mati in hči. Učiteljica v osnovni šoli je še dodala, da če osnovnošolci ne berejo veliko, se to kaže tudi v napačnem sklanjanju besed in zapisu le-teh. Profesorica je opozorila, da dijaki dvomijo vase in preveč pazijo na napake, zato večkrat pride do hiperkorektnosti in posledično do napak (ne zaradi neznanja, temveč zaradi nesigurnosti vase).

Tudi z napačnim členjenjem besedila dijaki in osnovnošolci nimajo težav – to je ena izmed napak, za katero sem pričakovala takšne rezultate, saj na pravilno členjenje besedila učitelji in profesorji nenehno opozarjajo, gre namreč za osnovno zgradbeno pravilo pisanja

spisov/esejev. Tako je kar dvajset dijakov označilo, da jim v eseju profesorica nikoli ne odbija točk za napačno členjenje besedila, ostalim pa redko. Zgolj enemu dijaku profesorica vedno popravi to napako (povprečna ocena eseja tega dijaka je zadostno (2)). Osnovnošolci so odgovarjali zelo podobno: osemnajstim devetošolcem učiteljica v šolskih nalogah nikoli ne označi napačnega členjenja besedila, enajstim redko, ostalim pa pogosto; zgolj enemu osnovnošolcu napačno členjenje vedno popravi (sicer ima ta osnovnošolec povprečno oceno spisa prav dobro (4)).

4.1.3 POVPREČNE OCENE ŠOLSKIH NALOG

Za prvim delom vprašanj zaprtega tipa sem želela izvedeti, kakšne so povprečne ocene šolskih nalog dijakov in osnovnošolcev. Na ta način sem dobila vpogled v povezavo med branjem literarnih del in pisanjem esejev oz. spisov – torej kako dobro pišejo eseje oz. spise glede na to, koliko berejo (povezava med branjem in številčno oceno šolske naloge).

4.1.3.1 Dijaki

Povprečna ocena eseja	5	4	3	2	1
Število dijakov s to povprečno oceno	3	10	5	6	0

4.1.3.2 Osnovnošolci

Povprečna ocena spisa	5	4	3	2	1
Število osnovnošolcev s to povprečno oceno	11	11	11	0	0

Največ dijakov (10) je ocenjenih s prav dobro (4) oceno, trije dijaki z odlično (5) oceno, pet dijakov z dobro (3) in šest dijakov z zadostno (2) oceno. Pri osnovnošolcih pa je statistika povprečnih ocen spisov naslednja: enajst učencev ima povprečno oceno šolske naloge odlično (5), prav tako enajst učencev prav dobro (4) in enajst učencev dobro (3). Te ocene sem upoštevala pri odgovorih na vprašanja ali trditve, pri katerih se mi je zdelo relevantno preveriti, kakšna je ocena spisa/eseja glede na podani odgovor.

4.1.4 PREBRANA LITERARNA DELA V ENEM ŠOLSLEM LETU

Naslednji vprašanji v anketnem vprašalniku (4. in 5. vprašanje) se navezujeta na prebrana literarna dela, bodisi za domače branje ali vsa, ki so jih dijaki/osnovnošolci prebrali v enem šolskem letu. S tema vprašanjema sem želela izvedeti, koliko del preberejo v enem šolskem letu in ali količina branja vpliva na oceno eseja. Najprej me je zanimalo, koliko knjig oz. literarnih del so dijaki in osnovnošolci prebrali v tem šolskem letu (2018/19).

4.1.4.1 Dijaki

Količina prebranih literarnih del v tem šolskem letu (2018/19)	0–5	5–10	10–15	več kot 15
Število dijakov, ki je prebralo toliko literarnih del	12	7	5	0

4.1.4.2 Osnovnošolci

Količina prebranih literarnih del v tem šolskem letu (2018/19)	0–5	5–10	10–15	več kot 15
Število osnovnošolcev, ki je prebralo toliko literarnih del	21	10	2	0

Večina dijakov (dvanajst) je odgovorila, da v enem šolskem letu prebere od 0 do 5 knjig, sedem dijakov med 5 in 10 knjig, pet dijakov pa prebere med 10 in 15 knjig. Na ta način sem dobila povratno informacijo, da večina dijakov ne prebere vseh knjig za domače branje, saj je njihova profesorica v intervjuju povedala, da morajo za domače branje v enem šolskem letu prebrati 5 knjig, torej dvanajst dijakov ne prebere niti teh knjig. Tudi pri osnovnošolcih je situacija podobna: 21 učencev prebere v enem šolskem letu do 5 knjig, 10 jih prebere med 5 in 10 knjig, 2 učenca pa prebereta med 10 in 15 knjig na leto. Rezultate sem se odločila primerjati z ocenami esejev oz. spisov. Zavedam se, da včasih ocene niso najbolj relevanten pokazatelj znanja oz. povezav med branjem in pisanjem, vendar so najboljši približek, ki sem ga lahko uporabila za mojo analizo. Ankete dijakov so pokazale, da imajo tisti, ki so prebrali najmanj knjig v enem šolskem letu (do 5), esej po navadi ocenjen ali s prav dobro (4), odlično (5) ali pa z zadostno (2) oceno. Na drugi strani so dijaki, ki preberejo največ knjig v enem šolskem letu, povprečno ocenjeni z oceno dobro (3) in prav dobro (4), ne pa z odlično (5) kot bi morda pričakovali. Glede na izkušnje bi rezultate lahko interpretirali tako: obstajata (vsaj) dve možnosti, zakaj so dijaki tako odgovarjali – 1.) obstajajo dijaki, ki malo berejo, a dobro pišejo eseje (nekateri učenci si lahko preberejo zgolj povzetke literarnih del, literarnovedne študije, priročnike, spremne besede in podobno, pa bodo pisni izdelek napisali bolje kot tisti, ki berejo več, a niso tako spretni pri pisanju in 2.) obstajajo pa tudi taki dijaki, ki malo berejo in imajo tudi slabše ocene pisnih izdelkov (v tem primeru 6 dijakov s povprečno ocenjenim esejem zadostno (2) in 2 dijaka z dobro (3)). Za tiste dijake, ki preberejo največ knjig in njihovi eseji kljub temu niso najboljše ocenjeni, sklepam, da dobijo več točk pri vsebini, manj

pa pri jezikovni pravilnosti, kar je pri pisanju eseja v šoli (pod določenim pritiskom) zelo verjetno, navkljub temu, da v prostem času veliko berejo in morda v drugih okoliščinah teh napak ne bi naredili. Pri osnovnošolcih sem dobila primerljive rezultate: povprečne ocene spisov tistih, ki so prebrali do 5 knjig, so vsega razpona – od dobro (3) do odlično (5). Pojavi pa se drobna razlika – tista dva devetošolca, ki prebereta med 10 in 15 knjig, sta ocenjena z najboljšo oceno (odlično (5)) – torej pri osnovnošolcih vendarle pride do določenih povezav med količino branja in (številčno) oceno spisa.

Peto vprašanje je povezano s količino literarnih del za domače branje, ki jih morajo dijaki in osnovnošolci prebrati v enem šolskem letu. Kasneje sem za relevantnost podatkov o tem povprašala tudi profesorico in učiteljico. Večina dijakov meni, da preberejo več kot 5 literarnih del za domače branje v enem šolskem letu (10 dijakov), med tem ko se je 8 dijakov pravilno spomnilo, da morajo prebrati 5 del (kar je potrdila tudi profesorica). Ostali dijaki menijo, da morajo prebrati manj kot 5 del. V osnovni šoli pa je analiza pokazala drugače, saj se tudi količina branja za obvezno domače branje razlikuje med osnovnošolci. Učiteljica se namreč glede na sposobnosti učencev odloči, koliko knjig mora kateri učenec prebrati, vedno pa od 3 do 5 literarnih del. Zato je večina devetošolcev na 5. vprašanje odgovorila, da preberejo manj kot 5 literarnih del v enem šolskem letu (kar 27 učencev), ostali pa so se odločili za 5 ali več kot 5 prebranih knjig za domače branje.

4.1.5 BRANJE ZA BRALNO ZNAČKO

Naslednjih pet vprašanj na anketnem vprašalniku za osnovnošolce se navezuje na bralno značko (v nadaljevanju tudi BZ). Z njimi sem želela preveriti, koliko devetošolcev bere oz. je bralo za bralno značko, koliko let in ali jim je tovrstno branje všeč. Za mojo analizo je to relevantno v primeru, da učenci berejo za BZ več let zapored (ali celotno osnovno šolo) in to morda vpliva na pisanje (oz. oceno šolske naloge). Na začetku sem želela izvedeti, koliko učencev (trenutno) bere za bralno značko. Nisem pa predvidevala, da bi lahko to vprašanje osnovnošolci razumeli na dva načina: da (trenutno) berejo za bralno značko in da so že kdaj brali za bralno značko. Tako je 20 učencev odgovorilo, da bere za bralno značko, ostali pa, da ne (oz. ne več).

Drugo vprašanje v tem sklopu je naslednje: Ali ti je branje za bralno značko všeč? To vprašanje sem osnovnošolcem postavila zato, ker sem želela izvedeti njihovo mnenje o branju za bralno značko. Zavedam se, da nekateri berejo zaradi vpliva okolice (družine, učiteljev, morda prijateljev) in ne vedno zato, ker bi si to sami zelo želeli. Prav zaradi tega mi to vprašanje omogoča vpogled v dejansko situacijo branja za bralno značko, čeprav to ni osrednji problem moje diplomske naloge. Pričakovala sem, da bodo osnovnošolci v večji meri odgovorili, da le včasih radi berejo za bralno značko, ne pa vedno. Rezultati niso daleč od moje domneve: večini (14 devetošolcem) branje za bralno značko ni všeč, med tem ko je samo sedmim tovrstno branje všeč. Je pa 10 učencev (kar je tretjina devetošolcev) odgovorilo, da jim je samo včasih branje za BZ všeč. Odgovori kažejo stanje v tem razredu, ki ga seveda ne moremo posplošiti, so pa ti odgovori pokazatelj nekega neodobravanja bralne značke oz. tega, da osnovnošolci BZ jemljejo kot obvezo, ki jim očitno ni najbolj všeč.

Tretje vprašanje se dotika jedra moje analize v zvezi z BZ, in sicer, v katerih razredih so osnovnošolci v dotičnem razredu opravljali bralno značko. Rezultati so naslednji: v obeh devetih razredih, v katerih sem izvedla anketi, samo en učenec bralne značke ni nikoli opravljal, ostali pa so jo opravljali vsaj v prvih petih razredih. Največ (kar 15 učencev) je bralno značko opravljalo vseh devet let osnovnošolskega izobraževanja, kar predstavlja skoraj polovico vseh anketirancev. Ti učenci imajo povprečno oceno spisov odlično (5) ali prav dobro (4), kar potrjuje mojo domnevo, in sicer, da dodatno branje (v tem primeru za bralno značko) vpliva na številčno oceno šolske naloge. Prav tako dobre rezultate dosegajo tudi tisti učenci, ki so opravljali bralno značko do 7. ali 8. razreda osnovne šole.

Literarna dela, ki jih učenci v posameznem obdobju berejo za bralno značko, so zbrana in urejena v preglednih priporočilnih seznamih, ki jih objavi Društvo Bralna značka Slovenije³, učitelji jih lahko upoštevajo ali pa dodajo na ta seznam tudi literarna dela po lastnem izboru. Od devetošolcev sem želela izvedeti, ali njihova učiteljica ta seznam upošteva, jim ga ponudi, da z njega izbirajo literarna dela, ki jih berejo za BZ in ali si lahko tudi sami izberejo kakšno delo, ki ga ni na seznamu priporočenih literarnih del. Večina učencev (20) pravi, da seznama priporočenih literarnih del za BZ nimajo, ostalih dvanajst pa pravi, da ga imajo. Do razhajanj med odgovori morda prihaja zaradi različnih učiteljev/-ic, pri katerih opravljajo BZ – nekateri imajo seznam, drugi pa učencem pustijo prosto pot pri izbiri literarnih del. Pri naslednjem vprašanju sem to lahko preverila, namreč, večina učencev (18) je odgovorila, da lahko samo nekatera literarna dela izbirajo sami, druga pa jim določi učiteljica – torej ima učiteljica nek seznam, s katerega lahko učenci izbirajo. 11 učencev je odgovorilo, da imajo priporočilni seznam, kar se skoraj sklada s prejšnjim vprašanjem (12 učencev je pritrdilo, da imajo seznam za BZ). Torej, če sklenem: nek seznam, s katerega izbirajo literarna dela za BZ očitno imajo, lahko pa določena dela izbirajo tudi sami, kar se mi zdi spodbudno, saj na tak način otrokom omogočimo, da imajo svobodno voljo pri izbiri knjig, ki jih berejo za BZ, hkrati pa jim nudimo seznam kvalitetnih literarnih del, s katerega po želji izbirajo.

4.1.6 DOMAČE BRANJE

Sklop naslednjih vprašanj v anketnih vprašalnikih je enak tako za osnovnošolce kot tudi za dijake. Navezuje se na domače branje – ali literarna dela za domače branje v resnici preberejo, kje se učenci in dijaki seznanijo z vsebino literarnega dela in podobno. S tem sklopom vprašanj oz. trditev sem nameravala izvedeti, kaj mladostniki menijo o domačem branju in izvedeti, ali literarna dela za domače branje sploh preberejo, ali pa se z vsebino dela seznanijo na drugačen način. Predvidevam, da večina dijakov dejansko prebere literarna dela za domače branje, osnovnošolci pa samo nekatera.

Najprej sem od učencev in dijakov želela izvedeti, kaj menijo o domačem branju v osnovni oz. srednji šoli. Na lestvici od 1 do 5 so označili, koliko se strinjajo s trditvijo o domačem branju. Prva trditev se glasi: *To, da imamo v srednji šoli/osnovni šoli obvezno domače branje*

³ Seznami so dostopni na povezavi: <https://www.bralnaznacka.si/sl/priporocene-knjige-2/priporocilni-seznami/>.

se mi zdi dobro. Povprečni odgovor dijakov je 3,50 – torej med deloma se strinjam in v glavnem se strinjam. Osnovnošolci so se s to trditvijo deloma strinjali (povprečni odgovor je 2,82). Ti odgovori pomenijo, da se dijakom nekoliko bolj kot devetošolcem zdi obvezno domače branje v šoli dobro, morda zato, ker so starejši in drugače gledajo na šolske obveznosti, morda jih bolj objektivno ocenjujejo kot osnovnošolci. Za drugo trditev – *Raje berem knjige, ki si jih izberem sam/-a, kot knjige, ki jih določi profesor/-ica oz. učitelj/-ica za domače branje*. – sem pričakovala, da se bodo z njo tako dijaki kot devetošolci v glavnem ali pa zelo strinjali. Rezultati so to potrdili: dijaki se s to trditvijo v glavnem strinjajo (povprečni odgovor je 4,25), osnovnošolci pa se z njo zelo strinjajo (povprečni odgovor je 4,61). Tretjo trditev sem postavila z namenom evalvacije seznama literarnih del – želela sem izvedeti, ali se dijakom in osnovnošolcem zdi seznam literarnih del za domače branje glede na njihovo starost in okus primeren oz. ustrezen. Dijaki se s to trditvijo deloma strinjajo (povprečni odgovor je 3,04), prav tako so odgovorili tudi osnovnošolci (3,12 je povprečni odgovor). Ti rezultati nam kažejo na to, da se mladostnikom samo nekateri vidiki seznamov zdijo ustrezni – morda jim seznam literarnih del ne ustreza glede na njihov okus (kar je verjetno najbolj prepričljivo domnevanje), morda pa se jim ne zdi tako ustrezen glede na njihovo starost – premalo zahteven ali preveč, tematsko neustrezen glede na njihovo starost in podobno. To je seveda odvisno od vsakega posameznika in njegovih interesov, seznam literarnih del pa bi morda morali učitelji in profesorji bolj prilagoditi željam osnovnošolcem oz. dijakom, seveda v okviru učnega načrta in kompetenc, ki so po osnovni šoli oz. gimnaziji pričakovane od devetošolcev in maturantov v okviru pouka slovenščine. Na koncu tega vprašanja pa sem v anketi postavila trditev, ki je zelo podobna prvi v tej tabeli, in sicer, če anketiranci mislijo, da bi bilo bolje, če bi lahko sami predlagali nekaj literarnih del za domače branje. Dijaki so odgovarjali podobno kot pri prvi trditvi, torej med deloma se strinjam in v glavnem se strinjam (povprečni odgovor je 3,67). Osnovnošolci pa so se s to trditvijo v glavnem strinjali (povprečni odgovor je 4,39), kar pomeni, da se njihovi odgovori skladajo s prvo trditvijo, s katero so se deloma oz. malo strinjali. To pomeni, da so osnovnošolci manj zadovoljni z domačim branjem kot dijaki, raje bi sami izbrali kako literarno delo, med tem ko se dijaki opredeljujejo do domačega branja bolj »nevtralno« - obvezno domače branje v gimnaziji se jim zdi dobro, vendar imajo o njem (očitno) neke pomisleke, prav tako niso ravno prepričani, če bi izbrali nekaterih literarnih del prepustili samim sebi, torej dijakom.

Ker me je zanimalo, ali imajo dijaki in osnovnošolci kakšne predloge, literarna dela, ki bi jih radi obravnavali za domače branje pri pouku književnosti, pa jih ni na seznamu, sem naslednje vprašanje posvetila temu. Na ta način sem hkrati izvedela tudi, kaj verjetno berejo v prostem času oz. so prebrali in jim je ostalo v spominu, katero delo se jim zdi kvalitetno in bi ga predlagali v branje tudi sošolcem. Dijaki so si v predlogih presenetljivo enotni – zanimajo jih svetovna klasična dela, kot so *Božanska komedija* (Dante Alighieri), *Ana Karenina* (Lev Nikolajevič Tolstoj), *Mojster in Margareta* (Mihail Afanasjevič Bulgakov), *Država* (Platon), *Plešasta pevka* (Eugène Ionesco) in podobna, na drugi strani pa bi z veseljem obravnavali slovenska dela, recimo *Alamuta* (Vladimir Bartol), *Mazohistko* (Katja Perat), *Zlati zob* (Tadej Golob) in druga. Pojavili pa so se tudi predlogi za novejša (trivialna) dela, kot so *Harry Potter* (J. K. Rowling), dela ameriškega pisatelja, večkrat nagrajenega Johna Greena in podobno. Osnovnošolci so predlagali predvsem mladinske romane tujih avtorjev – recimo *Življenje na*

vratih hladilnika (Alice Kuipers), *Abela - Deklica, ki je videla leve* (Berlie Doherty), *Temna globina* (Alan Gibbons), *Mali princ* (Antoine de Saint-Exupéry), predlagali so tudi nekatera dela, po katerih so posneti filmi, recimo *Krive so zvezde* (John Green), *Harry Potter* (J. K. Rowling), *Čudo* (R. J. Palacio), *Vse, vse* (Nicola Yoon), med predlogi pa se najdejo tudi dela slovenskih avtorjev – *Debeluška* (Janja Vidmar), *Ime mi je Damjan* (Suzana Tratnik) in *Lovci na petardarje* (Bogdan Novak). Nad njihovimi odgovori sem bila pozitivno presenečena, saj sem v njih zasledila veliko mero resnosti in zrelosti, saj so predlagali dela s problematičnimi in tabu temami, klasična, svetovno znana dela, ki bi jih morda res bilo dobro obravnavati za domače branje oz. vsaj spreminjati in posodablјati sezname z novimi literarnimi deli (predvsem slovenskimi).

Osmo oz. trinajsto vprašanje (na anketi za osnovnošolce) zahteva največ iskrenosti anketirancev, saj sem namreč z njim želela izvedeti, ali dijaki in osnovnošolci literarna dela za obvezno domače branje v resnici tudi preberejo. Pričakovala sem več pritrdilnih odgovorov s strani gimnazijcev kot devetošolcev, hkrati pa sem od obeh skupin anketirancev pričakovala, da preberejo samo nekatera literarna dela, ne pa vseh.

4.1.6.1 Dijaki

Ali literarna dela za obvezno domače branje v resnici prebereš?	
Da.	14
Ne.	0
Samo nekatera.	7
Drugo.	3

4.1.6.2 Osnovnošolci

Ali literarna dela za obvezno domače branje v resnici prebereš?	
Da.	14
Ne.	10
Samo nekatera.	7
Drugo.	2

Dijaki v večini preberejo dela za obvezno domače branje (tako je odgovorilo 14 dijakov), med tem ko 7 dijakov prebere samo nekatera literarna dela. Ostali trije dijaki so napisali, da preberejo večino knjig, včasih obnove, en dijak pa ne prebere vseh, ker zelo počasi bere. Moja pričakovanja so se uresničila, namreč, osnovnošolci so prav tako v večini odgovorili, da preberejo vsa literarna dela za domače branje (tako je odgovorilo 14 devetošolcev), vendar pa

jih kar 10 ne bere. Samo nekatera dela prebere 7 osnovnošolcev, med tem ko dva devetošolca odgovarjata, da če katerega dela ne prebereta, to priznata oz. samo enkrat nista vsega prebrala. Dijaki so glede branja za domače branje očitno bolj resni in večino del oz. vsa dejansko preberejo, med tem ko so devetošolci glede branja bolj neresni oz. domače branje jemljejo drugače kot dijaki.

Deveto oz. štirinajsto vprašanje se nanaša na dnevnik branja. Zanimalo me je namreč, ali dijaki in osnovnošolci pri branju literarnih del za domače branje vodijo dnevnik branja oz. si delajo izpiske, saj mislim, da to pomaga oz. vpliva na pisanje esejev/spisov. Dijaki si večinoma ne delajo izpiskov oz. si jih delajo samo pri nekaterih delih (20 dijakov), samo štirje dijaki pri branju vodijo dnevnik branja oz. si delajo izpiske. Tudi pri osnovnošolcih so odgovori podobni – kar 30 si jih pri branju literarnih del za domače branje ne dela izpiskov oz. samo pri nekaterih delih, zgolj trije pri branju vedno vodijo dnevnik branja. Glede pisanja dnevnikov branja v šolah, kjer sem izvedla anketo, sem povprašala tudi profesorico in učiteljico. Profesorica na gimnaziji je dejala, da dijaki ne rabijo pisati dnevnika branja, učiteljica v osnovni šoli pa je razložila, da za preverjanje vsebine literarnih del včasih naroči osnovnošolcem, da morajo napisati dnevnik branja, a se to zgodi redko. Domače branje raje preverja z okroglimi mizami, vprašanja o literarnem delu in podobno.

Za tem vprašanjem me je zanimalo, ali profesorica oz. učiteljica dijakom oz. osnovnošolcem literarna dela za domače branje vnaprej predstavi. Zanima me namreč, če se mladostniki že na tak način seznanijo z literarnim delom in ga potem ne berejo, vseeno pa poznajo vsebino dela in zato mogoče napišejo zelo dober esej/spis, ne da bi delo dejansko prebrali. Dijaki so v večini odgovorili, da jim profesorica vnaprej predstavi samo nekatera dela, ali pa jim del sploh ne predstavi, nekaj pa jih je odgovorilo pritrdilno. Večina devetošolcev (20) je odgovorila, da jim učiteljica literarnih del vnaprej ne predstavi, ali pa jim predstavi samo nekatera, približno četrtnina pa jih je odgovorila pritrdilno (8 devetošolcev). Profesorica na gimnaziji mi je povedala, da uvaja tudi naslednjo prakso: če nek dijak/-inja literarno delo za domače branje prebere prej, kot ga v šoli obravnavajo, ga/jo profesorica prosi, da predstavi delo sošolcem. Na tak način vrstniki nagovorijo en drugega, verjetno vzbudijo tudi večje zanimanje za literarno delo kot ga običajno profesor/-ica. Učiteljica na osnovni šoli pa ima drugačno prakso: večinoma literarnih del vnaprej ne predstavi, vseeno pa nekatera na kratko opiše, da v učencih vzbudi zanimanje za branje.

Še eno ključno vprašanje za mojo analizo je naslednje na anketnem vprašalniku. Zanimalo me je namreč, kje se dijaki in osnovnošolci seznanijo z vsebino literarnega dela. Ali delo dejansko preberejo, ali berejo povzetke vsebin, priročnike, spremne besede ipd., ali se z vsebino literarnih del seznanijo na internetu, preko sošolcev ali drugo. Obkrožili so lahko več odgovorov, saj se je mogoče z vsebino enega literarnega dela seznaniti na več različnih načinov hkrati. Pričakovala sem, da se bodo predvsem devetošolci pri tem vprašanju nagibali k temu, da berejo bolj povzetke vsebin in da se z njimi seznanijo na internetu. Za dijake pa sem pričakovala, da bodo po večini odgovorili, da literarna dela v resnici preberejo oz. da zraven berejo še povzetke vsebin, večinoma na internetu.

4.1.6.3 Dijaki

Kje se seznaniš z vsebino literarnega dela?	
Delo preberem.	23
Berem povzetke vsebin.	13
Berem priročnike, literarnovedne študije, spremne besede v knjigi ipd.	6
Na internetu.	14
Preko sošolcev.	16
Drugo.	1

4.1.6.4 Osnovnošolci

Kje se seznaniš z vsebino literarnega dela?	
Delo preberem.	19
Berem povzetke vsebin.	10
Berem priročnike, literarnovedne študije, spremne besede v knjigi ipd.	2
Na internetu.	18
Preko sošolcev.	16
Drugo.	1

Rezultati so naslednji: dijaki v veliki večini literarno delo preberejo (kar 23 dijakov je odgovorilo tako), berejo pa tudi povzetke vsebin. Z vsebino literarnega dela se večinoma seznanijo na internetu ali preko sošolcev. Tudi osnovnošolci literarna dela preberejo (19 devetošolcev), berejo pa tudi povzetke vsebin, s katerimi se seznanijo na internetu (18 devetošolcev) ali preko sošolcev. Rezultati pri obeh starostnih skupinah anketirancev so zelo podobni, česar nisem pričakovala (predvsem pri osnovnošolcih), vendar so hkrati spodbudni. Ker sem predvidevala, da se večina dijakov in osnovnošolcev z vsebino literarnega dela (zraven tega, da ga preberejo) seznanijo na internetu, sem temu posvetila naslednje vprašanje na anketnem vprašalniku. Vprašala sem jih, če mi lahko priporočijo kakšno spletno stran ali delo, kjer se lahko seznanim z vsebino obravnavanega literarnega dela. Na ta način sem želela dobiti direktno informacijo o tem, katero spletno stran oz. portal tudi sami najpogosteje uporabljajo. Največ dijakov je priporočilo spletno stran *Domače branje: pomoč pri pisanju obnov*, dostopno na: <https://www.domacebranje.com/>, in verjetno vsem dijakom in osnovnošolcem dobro poznan portal, *dijaški.net*, dostopen na: <https://dijaski.net/>. Dva dijaka sta omenila tudi *Wikipedijo*, prosto spletno enciklopedijo (dostopno na:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Glavna_stran) in Wikivir, odprto skladišče izvornih besedil (dostopno na: https://sl.wikisource.org/wiki/Glavna_stran), en dijak pa je omenil *SparkNotes*, spletno stran z vodiči za učenje, največ jih je prav za literaturo (dostopno na: <https://www.sparknotes.com/>). 5 dijakov predloga ni dalo. Osnovnošolci so mi predlagali iste strani kot dijaki (torej *dijaški.net*, *Domače branje: pomoč pri pisanju obnov*, *Wikipedija*), torej tudi oni posegajo po njih. Me je pa presenetilo, da kar 15 devetošolcev ni podalo nobenega predloga. Morda ne uporabljajo nobene take spletne strani oz. portala, ali pa tega niso želeli napisati.

Zadnje vprašanje anketnega vprašalnika je naslednje: »Katera knjiga oz. literarno delo, ki si ga letos prebral/-a za domače branje, ti je najbolj ostala v spominu?« Nekako sem sklepal, da bo delo, ki ga bodo navedli, tisto, ki so ga dejansko prebrali, verjetno celo najbolj natančno oz. podrobno, zagotovo pa delo, ki se jih je na nek način dotaknilo, jih presenetilo, vrglo iz tira, navdušilo, razočaralo. Vsekakor me zanima, katero je to literarno delo. Nekateri učenci so napisali več del, zato sem za analizo upoštevala vsa, ki so jih napisali. Največ dijakom je v spominu najbolj ostalo delo *Francoski testament* (Andrej Makine), ki so ga imeli letos na maturi za maturitetni esej, takoj za tem pa Cankarjevo delo *Na klancu*. Nekaj dijakov je omenilo tudi *Zaprta vrata* (Jean Paul Sartre), *Dogodek v mestu Gogi* (Slavko Grum) in *Angel pozabe* (Maja Haderlap), ki je bil v letošnjem šolskem letu prav tako tema za maturitetni esej. Osnovnošolci so skoraj "v en glas" odgovorili, da je literarno delo za domače branje, ki jim je najbolj ostalo v spominu, *Mali princ* (Antoine de Saint-Exupéry). Zraven tega dela še *Na drugi strani* (Neli Kodrič Filipić), *Kit na plaži* (Vinko Möderndorfer) in *Moje življenje* (Ivan Cankar).

4.2 INTERVJUJA S PROFESORICO IN UČITELJICO

Avtentičnost oz. resničnost odgovorov dijakov in osnovnošolcev sem posredno preverila z intervjujema z učiteljico oz. profesorico. Intervjuja sta vsebovana v Prilogi 5 in 6.

4.2.1 INTERVJU S PROFESORICO

Intervju sem naredila s profesorico Marijo Holc, ki poučuje slovenščino na Gimnaziji Ptuj že vrsto let, zato ima z domačim branjem in pisanjem esejev veliko izkušenj. Na začetku me je zanimalo, ali ima profesorica pripravljen seznam za domače branje za vsak letnik posebej ali se ta seznam spreminja oz. ga skozi leta posodablja glede na želje in interes dijakov ali glede na priporočilni seznam literarnih del iz učnega načrta. Profesorica je dejala, da se orientira po učnem načrtu, ravna pa se tudi po lastni presoji in glede na interes dijakov. O prebranih delih za domače branje se v gimnaziji pogovarjajo med uro slovenščine, jih analizirajo in preverjajo na različne načine. Profesorica prebrana literarna dela preverja pisno s posebnimi preverjanji (predvsem za nižje letnike). Zaradi narave moje analize me je seveda najbolj zanimalo, ali profesorica vidi oz. prepozna, če dijaki dejansko preberejo izbrano literarno delo ali ne, namreč obstajajo tudi povzetki literarnih del, študije, priročniki ipd., zaradi katerih lahko

učenci napišejo dobro ocenjeno šolsko nalogo, literarnega dela pa ne preberejo. Profesorica prepozna, če dijak dela ne prebere. To vidi predvsem po napakah pri imenih literarnih oseb, nepoznavanju zaporedja dogodkov in podobno. Znano je, da so nekatera literarna dela predloge za filme oz. gledališke predstave in me je zanimalo, ali se dijaki z literarnim delom za domače branje seznanjajo tudi v drugotni obliki, če je to seveda možno. Profesorica je povedala, da z ostalimi profesorji/-icami dijake z veseljem peljejo na ogled gledaliških predstav (z njimi jih skušajo čim bolj motivirati za izbrana literarna dela); letos so si recimo ogledali 3 predstave: *Antigono*, *Hlapce* in *Dogodek v mestu Gogi*. Preko filmov se ne seznanjajo z literarnimi deli, ogledajo si zgolj kakšen film na leto.

4.2.2 INTERVJU Z UČITELJICO

Intervju sem opravila z učiteljico Matejo Krajnc, ki uči slovenščino na Osnovni šoli Videm pri Ptuju. Pred najinim pogovorom me je najbolj zanimalo, kakšne napake opaža pri pisanju šolskih nalog, glede na to, da je OŠ Videm pri Ptuju majhna podeželska šola na severovzhodu Slovenije. Povedala je, da so najbolj pogoste prav slovnične napake (napačna raba ločil, velike/male začetnice), pri slabše ocenjenih osnovnošolcih pa tudi napačen besedni red, slogovna neustreznost in podobno. Tudi učiteljica se pri oblikovanju seznama za domače branje (tako kot profesorica v gimnaziji) orientira po učnem načrtu, kjer obstaja predpisan seznam. O prebranih literarnih delih za domače branje se v osnovni šoli pogovarjajo med uro slovenščine, dela analizirajo in jih preverjajo na različne načine. Učiteljica organizira okroglo mizo, postavlja vprašanja o prebranem literarnem delu in podobno. Ko sem jo povprašala, ali vidi oz. prepozna, če učenci izbrano literarno delo dejansko preberejo, je priznala, da sicer večinoma prepozna takšne učence, ampak je to včasih težko, ker so nekateri osnovnošolci zelo vestni in se ne prepozna takoj, če dela ne preberejo. Težko pa je oceniti, ali je določen učenec prebral delo tudi zato, ker se morda nekatere podrobnosti iz literarnega dela v tistem trenutku (izpraševanja) ne spomni, literarno delo pa je vseeno prebral. Podobno kot v gimnaziji se tudi v OŠ poslužujejo enake prakse glede seznanjanja učencev z literarnim delom v drugotni obliki: vsako šolsko leto si ogledajo kakšno gledališko predstavo ali posnetke predstav, včasih pa tudi kakšen film.

4.2.3 LITERARNO DELO KOT TEMA ZA ŠOLSKI ESEJ

Znano je, da literarna dela za domače branje tako v osnovni šoli kot tudi v gimnaziji vključujejo v šolske naloge kot teme za šolski esej. To sta mi potrdili obe, učiteljica in profesorica, dodali pa sta, da v gimnaziji preverjajo literarna dela v dveh esejih, ki jih pišejo v enem šolskem letu (oba sta številčno ocenjena), v osnovni šoli pa se oceni samo eno domače branje v taki obliki (včasih šolskih nalog pišejo tudi več, odvisno od šolskega leta in učiteljice).

Na koncu intervjuja sta tako profesorica kot učiteljica izrazili navdušenje nad raziskovalnimi nameni, na podlagi katerih sem napisala to nalogo, saj bi jim takšne raziskave prišle v poštev in jim bile v pomoč pri sestavljanju seznamov literarnih del za domače branje, prikazale pa bi jim tudi realno in trenutno stanje v osnovnih šolah in gimnazijah v zvezi s pisanjem šolskih

nalog, branjem literarnih del in evalvacijo učencev samih – opažam, da se njihovega mnenja ne upošteva oz. ga ne morejo izraziti neposredno.

5 ZAKLJUČEK

Raziskavo, s katero sem želela preveriti morebitne povezave med branjem literarnih del in pisanjem šolskih spisov oz. esejev, bom sklenila s potrditvijo oz. zavrnitvijo hipotez, ki sem si jih zastavila na začetku diplomske naloge. Predvidevala sem, da branje literarnih del za domače branje/bralno značko vpliva na pisanje šolskih nalog (spisov, esejev). Potrdim lahko, da se vpliv kaže tako na slovnični kot tudi stilni ravni besedil, ki jih tvorijo dijaki. Dijaki in osnovnošolci, ki (po večini) berejo literarna dela za domače branje in/ali bralno značko, pri pisanju šolskih nalog delajo manj napak na slovnični ravni, prav tako pa je njihov slog pisanja na splošno mogoče označiti kot boljši; šolske naloge vsebujejo manj slogovno neustreznih prvin.

Možne povezave med branjem in pisanjem se kažejo tudi v (številčni) oceni šolske naloge. Večina dijakov, ki jim profesorica v vsakem eseju popravi napačno rabo ločil, ima esej v povprečju ocenjen z oceno zadostno (2) ali dobro (3), kar je v skladu z drugo in tretjo hipotezo, saj bi dijaki (verjetno) ločila boljše uporabljali, če bi več brali, posledično pa bi njihovi eseji vsebovali manj napak v zvezi z ločili. Čeprav je profesorica potrdila, da v esejih ne opaža veliko slogovnih napak, imajo dijaki, ki jim profesorica v eseju pogostoma ali vedno popravi slogovne nepravilnosti, povprečno oceno esejev po večini zadostno (2). Tudi pri osnovnošolcih lahko potrdimo ti hipotezi: tisti, ki so označili, da jim učiteljica nikoli ne popravi slogovno neustreznih delov, imajo spise večinoma ocenjene z odlično (5) oceno. Povezavo med količino prebranega gradiva in številčno oceno spisa/eseja lahko pri dijakih potrdimo samo pri tistih, ki berejo manj (do 5 knjig na leto) in imajo posledično tudi slabše ocene pisnih izdelkov. Pri ostalih dijakih, ki imajo povprečno oceno eseja nad dobro (3), ni mogoče pokazati na neposredne povezave med branjem in pisanjem. Pri osnovnošolcih so rezultati podobni, pojavi pa se majhna razlika. Dva devetošolca, ki prebereta med 10 in 15 knjig na leto, imata v povprečju šolski spis ocenjen z najboljšo oceno – odlično (5). Torej bi lahko iz tega sklepala, da večja količina prebranega gradiva vpliva na boljšo (številčno) oceno spisa. To lahko potrdim tudi s tem, da se je pri devetošolcih pokazal vpliv dodatnega branja za bralno značko na oceno šolske naloge, kar pomeni, da količina branja literarnih del vpliva na uspešnost pisanja. Dejavnikov, ki vplivajo na pisanje spisov/esejev, je sicer več; naš preizkus je preverjal samo vpliv količine prebranega na pisanje, ne vemo pa npr., kako pogostoma sicer preizkušenci pišejo, kakšne so njihove izkušnje s pisanjem (preizkušenci, ki več pišejo, so verjetno uspešnejši, seveda ni mogoče spregledati niti njihove različne nadarjenosti za pisanje itd.).

Zadnja hipoteza, ki sem jo preverjala, se je nanašala na odnos do branja, domačega branja in bralne značke pri učencih/dijakih, ki več berejo. Predvidevala sem tudi, da so taki učenci/dijaki proaktivni (da sami predlagajo literarna dela, ki bi jih radi obravnavali pri pouku književnosti in podobno). To hipotezo lahko potrdim samo do neke mere. Izkazalo se je, da učenci/dijaki, ki več berejo, gojijo bolj pozitiven odnos do branja in domačega branja, hkrati pa večina osnovnošolcev, ki bere oz. je brala za bralno značko, nad njo ni prav navdušena. Je pa na splošno mogoče reči, da so učenci, ki več berejo, bolj proaktivni, sami predlagajo literarna dela, ki bi jih radi obravnavali pri pouku književnosti, znajo pohvaliti in pokritizirati določene vidike domačega branja in podobno. Še bolj (samo)kritični so bili proti mojim

pričakovanjem dijaki; tako npr. niso bili prepričani, ali je smiselno izbiro čtiva prepustiti njim. Intervjuja sta pokazala, da tako profesorica kot učiteljica prepoznata, če dijak/osnovnošolec literarnega dela ne prebere, prav tako so napake, ki jih delajo v šolskih nalogah, v obeh starostnih skupinah primerljive (izpostavila bi edino slovnične napake, ki so pogostejše v OŠ). Obe se pri oblikovanju seznama za domače branje orientirata po učnem načrtu, ravnata pa se tudi po lastni presoji in glede na interes dijakov/osnovnošolcev.

6 VIRI IN LITERATURA

6.1 LITERATURA

Armstrong, Paul B., 2015: *Kako se literatura igra z možgani? Nevroznanost umetnosti in branja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Černela, Sonja, 2000. *Zanimanje učencev za domače branje*. Maribor. Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.

Grosman, Meta, 2008: *Zakaj zapovedovanje branja ne prepriča učencev*. *Otrok in knjiga*, št. 71/35. 58-61.

Kejžar, Tanja, 1993. *Metode obravnave domačega branja*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Košti, Jerneja, 2000. *Domače branje v srednješolski praksi*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Pečjak, Sonja, 1999: *Osnove psihologije branja. Spiralni model kot oblika razvijanja bralnih sposobnosti učencev*. Ljubljana: Znanstveni inštitut FF.

Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. in Peklaj, C., 2006: *Bralna motivacija: razvijanje in merjenje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Perenič, Urška, 2014: *Empirija v literarni vedi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Perenič, Urška, 2017: *Še vedno na »prehodu« med Gutenbergovo galaksijo in galaksijo spletne interaktivnosti* v Kovač, Miha, Zwitter, Savina, Bucik, Nataša, 2017: *E-gradiva kot bližnjica do uspeha?* Bralno društvo Slovenije.

Perenič, Urška, Bon, Jurij, Repovš, Grega, Pileckyte, Indre, 2017: *Branje poezije na papirju in zaslonu*. *Primerjalna književnost* 40/1. 113–132.

Pezdirc Bartol, Mateja, 2010: *Najdeni pomeni: empirične raziskave recepcije literarnega dela*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Polanec, Zora, 1996. *Vpliv branja in bralne kulture na učenčev literarno ustvarjanje*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Šavli, Lidija, 1993. *Vpliv branja na ustvarjalnost in besedni zaklad učencev od 2. do 4. razreda OŠ*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Vodenik Vozelj, Tanja, 2015. *Literarna zmožnost v gimnaziji*. Ljubljana. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

6.2 VIRI

Državni izpitni center: Ocenjevalni obrazec za slovenščino (šolski esej). Dostopno na: <http://4d.ircr.info/gradivo/SLOVENSČINA/matura%20-%20ocenjevalni%20obrazci.pdf>.

Jordan, Karmen. Najlepše misli o starševstvu in vzgoji otrok. Dostopno na: <https://www.pravljicna.si/najlepse-misli-o-starsevstvu-vzgoji-otrok>.

Odrpno skladišče izvornih besedil *Wikivir*. Dostopno na: https://sl.wikisource.org/wiki/Glavna_stran.

Portal *dijaški.net*. Dostopen na: <https://dijaski.net/>.

Pregledni priporočilni sezname za bralno značko. Dostopno na: <https://www.bralnaznacka.si/sl/priporocene-knjige-2/priporocilni-seznami/>.

Prosta spletna enciklopedija *Wikipedija*. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Glavna_stran.

Spletna stran *Domače branje: pomoč pri pisanju obnov*. Dostopno na: <https://www.domacebranje.com/>.

Spletna stran z vodiči za učenje *SparkNotes*. Dostopno na: <https://www.sparknotes.com/>.

Učni načrt za osnovne šole (slovenščina). Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.

Učni načrt za gimnazije (slovenščina). Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_slovenscina_gimn.pdf.

7 PRILOGE

Priloga 1 Anketa o možnih povezavah med domačim branjem in pisanjem esejev (dijaki).

ANKETA O MOŽNIH POVEZAVAH MED DOMAČIM BRANJEM IN PISANJEM ESEJEV

1.) Na lestvici označi, koliko se s trditvijo o **branju** strinjaš, pri čemer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjaš, 5 pa da se s trditvijo zelo strinjaš. (obkroži številko)

	Sploh se ne strinjam.	Malo se strinjam.	Deloma se strinjam.	V glavnem se strinjam.	Zelo se strinjam.
Rad/-a berem.	1	2	3	4	5
Menim, da veliko berem.	1	2	3	4	5
V prostem času berem, ker mi je dolgčas.	1	2	3	4	5
Berem zato, ker tako dobim veliko novega znanja in informacij.	1	2	3	4	5
Berem zato, ker me branje sprošča.	1	2	3	4	5
Berem zato, da si širim besedni zaklad.	1	2	3	4	5
Večino knjig, ki jih preberem, berem za pouk književnosti v šoli.	1	2	3	4	5

Če si se s prvo trditvijo v glavnem ali zelo strinjal/-a in odgovora ni zajetega v tabeli, napiši zakaj rad/-a bereš?

2.) S križcem označi **napako**, ki ti jo profesor/-ica označi v **eseju** vedno, pogosto, redko ali nikoli.

	Vedno	Pogosto	Redko	Nikoli
Napačna raba ločil (vejice, tropičja, pomišljaja, podpičja, dvopičja, dobesednega navedka in podobno).				
Napačna raba velike/male začetnice.				
Besedni red.				
Slogovna neustreznost (napačna raba besed – narečna ali pogovorna zaznamovanost, zelo skromen slog in podobno).				
Napačno sklanjanje besed.				
Napačno členjenje besedila (uvod, jedro, zaključek, odstavki).				

3.) S katero oceno je običajno ocenjen tvoj esej pri slovenščini? (Bodi iskren/-a 😊)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- č) 4
- d) 5

4.) Koliko knjig oz. literarnih del si prebral/-a v tem šolskem letu? (obkroži)

- a) 0–5
- b) 5–10
- c) 10–15
- č) več kot 15

5.) Koliko literarnih del moraš prebrati za domače branje v enem šolskem letu? (obkroži)

- a) manj kot 5
- b) 5
- c) več kot 5

10.) Ali vam profesor/-ica literarna dela za domače branje vnaprej predstavi? (obkroži)

a) DA.

b) NE.

c) SAMO NEKATERA.

č) DRUGO: _____

11.) Kje se seznaniš z vsebino literarnega dela? (obkrožiš lahko več odgovorov)

a) Delo preberem.

b) Berem povzetke vsebin.

c) Berem priročnike, literarnovedne študije, spremne besede v knjigi ipd.

č) Na internetu.

d) Preko sošolcev.

e) Drugo. _____

12.) Ali mi lahko priporočiš kakšno spletno stran ali delo, kjer se lahko seznanim z vsebino obravnavanega literarnega dela?

13.) Katera knjiga oz. literarno delo, ki si ga letos prebral/-a za domače branje, ti je najbolj ostalo v spominu?

Priloga 2 Anketa o možnih povezavah med domačim branjem, bralno značko in pisanjem šolskih spisov (osnovnošolci).

ANKETA O MOŽNIH POVEZAVAH MED DOMAČIM BRANJEM, BRALNO ZNAČKO IN PISANJEM ŠOLSkih SPISOV

1.) Na lestvici označi, koliko se s trditvijo o **branju** strinjaš, pri čemer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjaš, 5 pa da se s trditvijo zelo strinjaš. (obkroži številko)

	Sploh se ne strinjam.	Malo se strinjam.	Deloma se strinjam.	V glavnem se strinjam.	Zelo se strinjam.
Rad/-a berem.	1	2	3	4	5
Menim, da veliko berem.	1	2	3	4	5
V prostem času berem, ker mi je dolgčas.	1	2	3	4	5
Berem zato, ker tako dobim veliko novega znanja in informacij.	1	2	3	4	5
Berem zato, ker me branje sprošča.	1	2	3	4	5
Berem zato, da si širim besedni zaklad.	1	2	3	4	5
Večino knjig, ki jih preberem, berem za pouk književnosti v šoli.	1	2	3	4	5

Če si se s prvo trditvijo v glavnem ali zelo strinjal/-a in odgovora ni zajetega v tabeli, napiši zakaj rad/-a bereš?

2.) S križcem označi **napako**, ki ti jo učitelj/-ica označi v **šolskem spisu** vedno, pogosto, redko ali nikoli.

	Vedno	Pogosto	Redko	Nikoli
Napačna raba ločil (vejice, tropičja, pomišljaja, podpičja, dvopičja, dobessednega navedka in podobno).				
Napačna raba velike/male začetnice.				
Besedni red.				
Slogovna neustreznost (napačna raba besed – narečna ali pogovorna zaznamovanost, zelo skromen slog in podobno).				
Napačno sklanjanje besed.				
Napačno členjenje besedila (uvod, jedro, zaključek, odstavki).				

3.) S katero oceno je običajno ocenjen tvoj spis pri slovenščini? (Bodi iskren/-a 😊)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- č) 4
- d) 5

4.) Koliko knjig oz. literarnih del si prebral/-a v tem šolskem letu? (obkroži)

- a) 0–5
- b) 5–10
- c) 10–15
- č) več kot 15

5.) Koliko literarnih del moraš prebrati za domače branje v enem šolskem letu? (obkroži)

- a) manj kot 5
- b) 5
- c) več kot 5

11.) Na lestvici označi, koliko se s trditvijo o **domačem branju** strinjaš, pri čemer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjaš, 5 pa da se s trditvijo zelo strinjaš. (obkroži številko)

	Sploh se ne strinjam.	Malo se strinjam.	Deloma se strinjam.	V glavnem se strinjam.	Zelo se strinjam.
To, da imamo v osnovni šoli obvezno domače branje se mi zdi dobro.	1	2	3	4	5
Raje berem knjige, ki si jih izberem sam/-a, kot knjige, ki jih določi učitelj/-ica za domače branje	1	2	3	4	5
Seznam literarnih del za domače branje se mi zdi glede na mojo starost in okus, ustrezen/primeren.	1	2	3	4	5
Mislím, da bi bilo boljše, če bi učenci lahko sami predlagali nekaj literarnih del za domače branje.	1	2	3	4	5

12.) Če bi lahko predlagal/-a nekaj literarnih del, ki jih ni na seznamu za domače branje in bi jih rad/-a obravnaval/-a pri pouku književnosti, bi to bila:

13.) Ali literarna dela za obvezno domače branje v resnici prebereš? (Bodi iskren/-a ☺)

a) DA.

b) NE.

c) SAMO NEKATERA.

č) DRUGO: _____

14.) Ali pri branju literarnih del za domače branje vodiš dnevnik branja ali si delaš izpiske? (obkroži)

a) DA.

b) NE.

c) SAMO PRI NEKATERIH.

č) DRUGO: _____

15.) Ali vam učitelj/-ica literarna dela za domače branje vnaprej predstavi? (obkroži)

a) DA.

b) NE.

c) SAMO NEKATERA.

č) DRUGO: _____

16.) Kje se seznaniš z vsebino literarnega dela? (obkrožiš lahko več odgovorov)

a) Delo preberem.

b) Berem povzetke vsebin.

c) Berem priročnike, spremne besede v knjigi ipd.

č) Na internetu.

d) Preko sošolcev.

e) Drugo. _____

17.) Ali mi lahko priporočiš kakšno spletno stran ali delo, kjer se lahko seznanim z vsebino obravnavanega literarnega dela?

18.) Katera knjiga oz. literarno delo, ki si ga letos prebral/-a za domače branje, ti je najbolj ostalo v spominu?

Priloga 3 Ocenjevalni obrazec za esej z naslovom »Zločin, krivda in kazen v romanih *Zločin in kazen* ter *Visoška kronika – razpravljalni esej*«. Gimnazija Ptuj.

OCENJEVALNI OBRAZEC, VSEBINA (30 TOČK)

A	B	C	Č	D
Razlogi za zločin (do 3 + do 3)	Kako močno čutita težo krivde? (do 3 + do 3)	Primerjava kazni (do 6)	Presoja (do 3)	Oprelitev (do 3)
Razlika (do 2)	Dogodek (do 2 + do 2)			

JEZIK (20 TOČK)

JEZIKOVNA PRAVILNOST (8)	
neustrezna raba ločil	
druge pravopisne napake	
raba neustreznih besednih oblik	
pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede	
neustrezno tvorjena poved	
neustrezno pomensko razmerje med stavkom in povedjo	
neustrezno oblikovno razmerje med stavkom in povedjo	

Število točk:	
----------------------	--

SLOG (6)	
neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij	
neupoštevanje drugih načel uspešnega sporočanja	
Število točk:	

ZGRADBA (6)	
neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo	
nepovezanost sestavin besedila	
Število točk:	

Število točk skupaj (vsebina in jezik): _____

Priloga 4 Kriterij za ocenjevanje 2. pisne naloge. Osnovna šola Videm pri Ptuju.

KRITERIJI ZA OCENJEVANJE 2. PISNE NALOGE

(razmišljanje)

Kriteriji / Opisniki

VSEBINA	<p>Uvodno razmišljanje o sreči je zanimivo, izvirno, poglobljeno</p> <p>5-6</p>	<p>Uvodno razmišljanje o sreči je manj izvirno, zanimivo in poglobljeno</p> <p>3-4</p>	<p>Uvodno razmišljanje o sreči je klišejsko, neizvirno.</p> <p>2</p>	<p>Uvodno sreči ne ustreza navodilom / Ne obstaja.</p> <p>0-1</p>
	<p>Jedrni del: predstavljeni dogodki (dva ali več) ustrezajo navodilom, so zanimivi, prepričljivo opisani in vzročno-posledično utemeljeni. Vsak dogodek (srečen oz. manj srečen) se obravnava posebej.</p> <p>(7+7)</p> <p>11-14</p>	<p>Jedrni del: predstavljeni dogodki ustrezajo navodilom, so dokaj zanimivi, manj prepričljivo opisani in vzročno-posledično manj utemeljeni. Vsak dogodek (srečen oz. manj srečen) se obravnava posebej.</p> <p>(5+5)</p> <p>7-10</p>	<p>Jedrni del: predstavljeni dogodki navodilom ne ustrezajo v celoti, so manj zanimivi in prepričljivi, vzročno-posledično manj utemeljeni. Vsak dogodek (srečen oz. manj srečen) se obravnava posebej.</p> <p>(3+3)</p> <p>3-6</p>	<p>Jedrni del: predstavljeni dogodki (dva ali več) navodilom ne ustrezajo, so manj zanimivi in prepričljivi, vzročno-posledično neutemeljeni.</p> <p>0-2</p>
	<p>Zaključni del: opisani dogodki so ovrednoteni, na podlagi tega je podana zaključna misel o sreči nasploh, iz zapisanega je razviden odnos avtorja do opisovane teme.</p> <p>5-6</p>	<p>Zaključni del: opisani dogodki so delno oz. površno ovrednoteni, na podlagi tega je podana zaključna misel o sreči nasploh, iz zapisanega je razviden odnos avtorja do opisovane teme.</p> <p>3-4</p>	<p>Zaključni del: opisani dogodki so delno oz. površno ovrednoteni, na podlagi tega je podana zaključna misel o sreči nasploh, iz zapisanega je razviden klišejski odnos avtorja do opisovane teme.</p> <p>2</p>	<p>Zaključni del: opisani dogodki so površno ovrednoteni, iz zapisanega ni posebno razviden avtorjev odnos do opisovane teme / Zaključni del manjka.</p> <p>0-1</p>
SLOG	<p>Zanimive in raznolike povedi, bogato besedišče, tekoča pripoved.</p> <p>5-6</p>	<p>Zanimive in raznolike povedi, manj bogato besedišče, manj tekoča pripoved.</p> <p>3-4</p>	<p>Manj zanimive in raznolike povedi, manj bogato besedišče, okorna pripoved.</p> <p>2</p>	<p>Enolične povedi, revno besedišče, zelo okorna pripoved.</p> <p>0-1</p>

PRAVOPIS & SLOVNICA	Do 3 ponavljajoče se napake. 4	4 do 5 ponavljajočih se napak. 3	6 do 7 ponavljajočih se napak. 2	8 do 9 ponavljajočih se napak / več 1 / 0
OBLIKA	Estetska oblika in pisava, ustreznosti odstavki. 4	Manj estetska oblika in pisava, ustreznosti odstavki. 3	Neestetska oblika in pisava, ni odstavkov. 1-2	

INTERVJU S PROFESORICO

(ANKETA O MOŽNIH POVEZAVAH MED DOMAČIM BRANJEM IN PISANJEM ESEJEV)

1.) Ali imate pripravljen seznam za domače branje za vsak letnik posebej ali se ta seznam spreminja/ga skozi leta posodabljate glede na želje/interes dijakov ali pa zaradi priporočilnega seznama literarnih del oz. učnega načrta?

Orientiram se po učnem načrtu, ravnam pa se tudi po lastni presoji in glede na interes dijakov.

2.) Koliko literarnih del morajo dijaki prebrati za domače branje v enem šolskem letu?

5.

3.) Ali se o prebranih delih pogovarjate med uro slovenščine?

Da, se pogovarjamo, preverjam pa dela tudi pisno s posebnimi preverjanji (predvsem za nižje letnike).

4.) Ali literarna dela analizirate? Jih vnaprej tudi predstavite?

Da, predstavim jih sama ali pa jih predstavijo dijaki, ki so dela že prebrali in tako nagovorijo ostale sošolce k branju.

5.) Ali vidite oz. prepoznate, če dijaki preberejo izbrano delo ali ne? Obstajajo namreč tudi povzetki literarnih del, študije, priročniki ...

Da, prepoznam. To vidim predvsem po napakah pri imenih, nepoznavanju zaporedja dogodkov in podobno.

6.) Ali morajo dijaki po prebranem literarnem delu napisati poročilo/dnevnik? Kaj ta vsebuje?

Ne, dnevnika ne rabijo napisati.

7.) Ali se dijaki z literarnim delom za domače branje seznanjajo tudi v drugotni obliki (gledališka predstava, film ...)?

Z ogledom gledaliških predstav (z njimi jih skušam čim bolj motivirati za izbrana literarna dela); letos smo si recimo ogledali 3 predstave: *Antigono*, *Hlapce* in *Dogodek v mestu Gogi*. Preko filmov se ne seznanjajo z literarnimi deli, ogledamo si zgolj kakšen film na leto (recimo letos smo pogledali Trojo).

8.) Kako preverjate domače branje dijakov v šoli?

S pisnim preverjanjem, pogovorom o literarnem delu in s pisanjem esejev (z njimi preverjam zgolj nekatera prebrana literarna dela za domače branje, pišemo ga dvakrat letno).

9.) Ali literarna dela za domače branje vključujete v šolske naloge kot teme za šolski esej?

Da, v dveh esejih, ki jih pišemo v enem šolskem letu.

10.) Kakšne so najpogostejše napake, ki jih delajo dijaki pri pisanju esejev? Slovnične ali slogovne?

Nekaj je grobih pravopisnih napak: s/z, ki/kateri, ne bom in ne vem pisano skupaj (nebom, nevem), vejice, velike začetnice, pridevniki na -ski/-ški in pravilni zapis (življenjski, nadaljnji), sklanjanje samostalnikov mati in hči (dijaki dvomijo vase in preveč pazijo na napake, zato večkrat pride do hiperkorekcije in zato do napak).

Členjenje: ni težav s členjenjem besedila/eseja.

Slogovne napake: ni veliko napak, pojavljajo pa se recimo s strani («s strani neke osebe»), na eni strani/na drugi strani, na neki način/na drugačen način, je imela/podala odgovor, je postavila vprašanje (namesto je vprašala).

Nekaj napak se pojavi tudi pri besednem redu, recimo bi naj (namesto naj bi) in podobno.

INTERVJU Z UČITELJICO

(ANKETA O MOŽNIH POVEZAVAH MED DOMAČIM BRANJEM, BRALNO ZNAČKO IN PISANJEM ŠOLSKIH SPISOV)

1.) Ali imate pripravljen seznam za domače branje za vsak razred posebej ali se ta seznam spreminja/ga skozi leta posodabljate glede na želje/interes učencev ali pa zaradi priporočilnega seznama literarnih del oz. učnega načrta?

Da, orientiram se po učnem načrtu – imamo predpisan seznam za domače branje.

2.) Koliko literarnih del morajo učenci prebrati za domače branje v enem šolskem letu?

3 – 5, odvisno od sposobnosti učencev.

3.) Ali se o prebranih delih pogovarjate med uro slovenščine?

Da, se pogovarjamo, prebrano delo analiziramo, organiziram tudi okroglo mizo, postavljam vprašanja o literarnem delu, ...

4.) Ali literarna dela analizirate? Jih vnaprej tudi predstavite?

Da, nekatera tudi vnaprej na kratko predstavim.

5.) Ali vidite oz. prepoznate, če učenci preberejo izbrano delo ali ne? Obstajajo namreč tudi povzetki literarnih del, študije, priročniki ...

Da, prepoznam, ampak je včasih težko, ker so nekateri učenci zelo vestni in se ne prepozna takoj, če dela ne preberejo, težko pa je oceniti, ali je nekdo prebral delo tudi zato, ker se morda nekatere podrobnosti v tistem trenutku (izpraševanja) ne spomni in je vseeno literarno delo prebral.

6.) Ali morajo učenci po prebranem literarnem delu napisati poročilo/dnevnik? Kaj ta vsebuje?

Da, to naredim na različne načine – zapišejo dnevnik oz. poročilo, organiziram pa tudi okroglo mizo, postavljam vprašanja o delu, ...

7.) Ali se učenci z literarnim delom za domače branje seznanjajo tudi v drugotni obliki (gledališka predstava, film ...)?

Da, pogledamo kakšen film, gledališko predstavo ali kaj drugega (posnetke, igre, ...).

8.) Kako preverjate domače branje učencev v šoli?

S pisnim preverjanjem oz. spisom, pa tudi s pogovorom.

9.) Ali literarna dela za domače branje vključujete v šolske naloge kot teme za šolski esej/spis?

Da, vendar preverjam samo eno domače branje (samo eno se oceni).

10.) Kakšne so najpogostejše napake, ki jih delajo učenci pri pisanju esejev? Slovnične ali slogovne?

Najbolj pogoste so slovnične napake (napačna raba ločil, velike/male začetnice in podobno), pri slabše ocenjenih osnovnošolcih tudi napačen besedni red, slogovna neustreznost (narečna ali pogovorna zaznamovanost, zelo skromen slog in podobno). Če ne berejo knjig oz. literarnih del, potem se to kaže tudi v napačnem sklanjanju besed in zapisu le-teh. Napačno členjenje besedila se pojavlja zgolj pri zelo slabo ocenjenih učencih, pri drugih osnovnošolcih teh napak ni zaznati.